

ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА ФІЛОЛОГІЇ

денна ФОРМА НАВЧАННЯ

Кафедра іноземних мов

другий (магістерський) рівень вищої освіти

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (англійська))

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

Тетяна СЕВЕРІНА

«28» вересня 2022 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ (МАГІСТЕРСЬКУ) РОБОТУ

Коваленка Андрія Олександровича

(прізвище, ім'я, по батькові магістранту (ці))

1. Тема роботи: «Використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови як засіб формування соціокультурної компетентності учнів старшої школи»

Керівник роботи: Глушок Людмила Миколаївна, затверджені наказом ХГПА від 14 жовтня 2022 р. № 239.

2. Строк подання магістрантом роботи: згідно календарного плану.

3. Вихідні дані до роботи: Об'єкт дослідження - процес формування соціокультурної компетентності здобувачів освіти на уроках англійської мови.

Предмет дослідження - автентичні джерела інформації як універсальний засіб формування соціокультурної компетентності на уроках англійської мови в 10-11-х класах.

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

-з'ясувати сутність поняття соціокультурної компетентності як методичної категорії;

-оцінити значення автентичних матеріалів для розвитку соціокультурної свідомості учнів;

- розглянути основні методи й прийоми формування соціокультурної компетентності у вітчизняній та зарубіжній практиці навчання іноземних мов;

- здійснити аналіз наявних підручників 10-11 класів щодо наявності матеріалів для формування соціокультурної компетентності учнів старшої школи;

-здійснити аналіз результатів експериментального дослідження та сформулювати методичні рекомендації щодо формування соціокультурної компетентності старшокласників засобами автентичних матеріалів.

5. Перелік наочного (ілюстративного) матеріалу (проекти, зразки документів, пропозицій до законодавства тощо), які потрібно розробити:

Таблиця 2.1. Дескриптори критеріїв оцінки соціокультурної компетенції

Таблиця 2.2. Оцінка рівня сформованості соціокультурної компетенції учнів експериментальної групи на констатувальному етапі дослідження

Таблиця 2.3. Оцінка рівня сформованості соціокультурної компетенції учнів контрольної групи на констатувальному етапі дослідження

Таблиця 2.4. Оцінка рівня сформованості соціокультурної компетенції учнів експериментальної групи на контрольному етапі дослідження

Таблиця 2.5. Оцінка рівня сформованості соціокультурної компетенції учнів контрольної групи на контрольному етапі дослідження

Рисунок 2.1. Порівняльна інфографіка рівня сформованості СК в експериментальній групі на констатувальному і контрольному етапах кваліфікаційного дослідження

Рисунок 2.2. Порівняльна інфографіка рівня сформованості СК учнів контрольної групи на констатувальному і контрольному етапах дослідження

Рисунок 2.3. Порівняльна інфографіка рівня сформованості СК учнів експериментальної і контрольної груп на підсумковому етапі дослідження

6. Дата видачі завдання 14 жовтня 2022 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи (КР)	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми КР, погодження її з науковим керівником, визначення предмету дослідження	вересень 2022 р.	Виконано
2.	Затвердження наказом академії теми КР і призначення наукового керівника	жовтень 2022 р.	Виконано
3.	Оформлення науковим керівником завдання на КР магістранту; підбір магістрантом літератури та фактичного матеріалу для написання роботи, їх аналіз та узагальнення	жовтень 2022 р.	Виконано
4.	Затвердження завідувачем випускової кафедри завдання на КР магістранту	вересень-жовтень 2022 р.	Виконано
5.	Виконання та подання науковому керівнику вступу КР	листопад-грудень 2022 р.	Виконано
6.	Виконання та подання науковому керівнику першого розділу КР	січень-лютий 2023 р.	Виконано
7.	Виконання та подання науковому керівнику другого розділу КР	березень 2023 р.	Виконано
8.	Виконання та подання науковому керівнику третього розділу КР (за наявності)	квітень 2023 р.	Виконано
9.	Виконання та подання науковому керівнику висновків КР	травень 2023 р.	Виконано
10.	Перевірка списку використаних джерел та додатків щодо правильності їх оформлення	вересень 2023 р.	Виконано
11.	Доопрацювання КР згідно із зауваженнями наукового керівника, подання кваліфікаційної роботи науковому керівнику	жовтень 2023 р.	Виконано
12.	Перевірка кваліфікаційної роботи на дотримання академічної доброчесності	листопад 2023 р.	Виконано

13.	Розгляд КР на кафедрі, проведення попереднього захисту та допуск до захисту у Підсумковій кваліфікаційній комісії	листопад 2023 р.	Виконано
14.	В разі необхідності доопрацювання КР згідно із зауваженнями кафедри. Подання КР для отримання висновку наукового керівника та кафедри	листопад 2023 р.	Виконано
15.	Передача КР у деканат факультету з висновком наукового керівника та кафедри, завданням на кваліфікаційну роботу та рецензією	грудень 2023 р.	Виконано
16.	Підготовка до захисту КР (текст доповіді, ілюстративний матеріал тощо)	грудень 2023 р.	Виконано
17.	Захист КР перед Підсумковою кваліфікаційною комісією	22 грудня 2023р.	Виконано

Керівник роботи

_____
(підпис)

Людмила ГЛУШОК

_____
(ім'я та прізвище)

Магістрант

_____
(підпис)

Андрій КОВАЛЕНКО

_____
(ім'я та прізвище)

1. Форму призначено для видачі завдання магістранту на виконання кваліфікаційної роботи і контролю за ходом роботи з боку кафедри і декана факультету. Оригінал форми зберігається на кафедрі, копія у магістранта.

2. Розробляється керівником кваліфікаційної роботи. Видається кафедрою.

3. Атестація у 2023 році буде відбуватись з 15 грудня до 22 грудня 2023 року.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА ФІЛОЛОГІЇ
денна ФОРМА НАВЧАННЯ
Кафедра іноземних мов

другий (магістерський) рівень вищої освіти

Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка   Спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література
(англійська))

ВИСНОВОК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

про кваліфікаційну роботу

магістранта 2 курсу

Коваленка Андрія Олександровича

на тему: «Використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови як засіб формування соціокультурної компетентності учнів старшої школи»

Розподіл балів для окремих етапів та елементів виконання кваліфікаційної роботи

Критерії оцінювання виконання кваліфікаційної роботи	Бали	
	максимально можлива кількість	фактична кількість
відповідність роботи вимогам, встановленим методичними рекомендаціями для кожного виду кваліфікаційних робіт	7	
правильність оформлення (роботи в цілому, таблиць, рисунків, посилань, списку використаних джерел)	5	
виконання проміжних етапів розробки кваліфікаційної роботи відповідно до завдань і календарного плану	6	
співпраця з науковим керівником протягом періоду виконання кваліфікаційної роботи	7	
апробація результатів дослідження, проведеного в кваліфікаційній роботі	5	
Разом	30	

Зауваження: магістрант поставився до написання кваліфікаційної роботи на належному рівні. Структурні частини роботи виконувалися згідно з календарним планом. Зауваження та рекомендації наукового керівника врахував у повному обсязі. Представлене дослідження відповідає встановленим вимогам, що висуваються до кваліфікаційних (магістерських) робіт.

Науковий керівник _____ Людмила ГЛУШОК, доцент кафедри, к.пед.н., доцент
(підпис)

27 листопада 2023 р.

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота розглянута. Магістрант Коваленко А.О. допускається до захисту кваліфікаційної роботи у Підсумковій кваліфікаційній комісії.

В.о. завідувача кафедри _____ Тетяна СЕВЕРІНА _____
(підпис)

29 листопада 2023 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИТА ФІЛОЛОГІЇ
денна ФОРМА НАВЧАННЯ
Кафедра іноземних мов

другий (магістерський) рівень вищої освіти

Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка Спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література
(англійська))

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну (магістерську) роботу

Магістранта

Коваленка Андрія Олександровича

(прізвище, ім'я, по-батькові)

на тему: «Використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови як засіб формування соціокультурної компетентності учнів старшої школи»

Загальна характеристика роботи та зауваження

Тема рецензованої роботи є актуальною та відповідає сучасним тенденціям вітчизняної педагогічної науки. В результаті проведеного в роботі аналізу науково-методичної та педагогічної літератури, встановлено, що науковці фокусують увагу на вивченні різноманітних аспектів формування соціокультурної компетентності учнів початкової ланки, а також студентів вищих навчальних закладів. Лише невелика кількість дослідників зверталася до питання впливу автентичних матеріалів на розвиток соціокультурної компетентності старшокласників, що підтверджує доцільність вибору теми дослідження.

Науковий апарат кваліфікаційної роботи сформульовано належним чином. Підібрана автором система методів загальнонаукового та педагогічного дослідження дозволила вдало вирішити усі завдання, реалізувати мету та отримати теоретично та практично значущі результати.

У першому розділі роботи окреслено теоретичні засади формування соціокультурної компетентності, розмежовано основні поняття дослідження; визначено зміст, структуру та функції соціокультурної компетентності; здійснено аналіз сутності терміну «автентичний матеріал»; розглянуто найпоширеніші методи розвитку соціокультурної компетентності.

У другому розділі магістрант здійснив дослідно-експериментальну роботу з формування соціокультурної компетентності учнів старших класів на уроках англійської мови за допомогою автентичних матеріалів. Автор також проаналізував підручники з англійської мови профільного і непрофільного рівнів навчання, дослідив нормативно-правову базу з порушеної у кваліфікаційній роботі проблеми, надав методичні рекомендації з використання автентичних матеріалів у старших класах.

Позитивними сторонами роботи є опрацювання значної кількості джерел, високий ступінь самостійності виконання дослідження, укладені додатки, які унаочнюють результати дослідження, наявність 3 апробацій за темою дослідження.

Потрібно також відзначити, що основні положення магістерського дослідження зафіксовано у чотирьох публікаціях, одна з яких у фаховому науковому виданні України категорії Б. Для захисту дипломної роботи підготовлена презентація, що вдало доповнює виступ студента та акцентує його ключові аспекти.

Робота має прикладний характер. Вона відбиває наукові інтереси та особистий досвід магістранта, містить власні висновки та приклади. Стиль викладу відповідає чинним вимогам до наукового тексту, основні правила щодо оформлення магістерської роботи дотримані. Рекомендований обсяг не перевищено.

Отже, представлена робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що відповідає встановленим нормам написання магістерських робіт, і заслуговує на позитивну оцінку.

Розподіл балів для окремих етапів та елементів виконання кваліфікаційної роботи

Критерії оцінювання виконання магістерської роботи	Бали	
	максимально можлива кількість	фактична кількість
відповідність змісту роботи заявленій темі, грамотність структурування роботи, збалансованість її розділів	5	
правильність формулювань об'єкту, предмету, мети і завдань дослідження, відповідність та доцільність застосованих методів дослідження	4	
системність викладу матеріалу, відсутність повторів, логічних помилок	4	
ступінь самостійності роботи (відсутність академічного плагіату), наявність посилань	5	
наявність елементів наукової новизни	4	
теоретична обґрунтованість основних положень кваліфікаційної роботи, що підтверджені підібраним та систематизованим фактичним і статистичним матеріалом	4	
використання та опанування сучасної літератури, чинних нормативно-правових актів; правильність розрахунків, застосування методів статистичного аналізу тощо.	4	
Разом	30	

Рецензент _____
(підпис)

Оксана ГАНДАБУРА, к.пед.н., доцент
(ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

«30» листопада 2023 р.

Протокол аналізу звіту подібності науковим керівником

Заявляю, що я ознайомився (-лась) з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання плагіату щодо роботи:

Автор: Андрій Коваленко

Співавтор:

Назва: Використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови як засіб формування соціокультурної компетенції учнів старшої школи

Науковий керівник:

Підрозділ: КНРА

Коефіцієнт подібності 1:4%

Коефіцієнт подібності 2:1.1%

Мікропробіли: 9

Заміна букв: 0

Інтервали: 0

Білі знаки: 0

Дата створення звіту: 2023-11-22 09:40:35.0

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

Запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.

Запозичення не є плагіатом, але перевищено граничне значення рівня подібностей. Таким чином робота повертається на доопрацювання.

Виявлено запозичення і плагіат або навмисні текстові спотворення (маніпуляції), як передбачувані спроби укриття плагіату, які роблять роботу невідповідною вимогам законодавства (Ст. 32. ЗУ Про вищу освіту, пункт 3.1, Ст. 42. ЗУ Про освіту) та вимог НАЗЯВО (Критерій 5), а також кодексу етики і процедур. Таким чином робота не приймається.

Обґрунтування:

Дата

експерт

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА ФІЛОЛОГІЇ

Форма навчання: денна

Кафедра іноземних мов

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Виконав: магістрант 2 курсу
спеціальності 014 Освіта (Мова та
література (англійська))

**Андрій
КОВАЛЕНКО**

(прізвище та ініціали)

Керівник:

к. пед.н., доцент

Людмила ГЛУШОК

(прізвище та ініціали)

Рецензент:

к. пед.н., доцент

Оксана ГАНДАБУРА

(прізвище та ініціали)

Хмельницький – 2023 рік

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ	8
1.1. Поняття соціокультурної компетентності у педагогічному дискурсі.....	8
1.2. Роль автентичних матеріалів в іншомовній освіті	18
1.3. Методика формування соціокультурної компетентності у вітчизняній і зарубіжній практиці навчання іноземних мов	26
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ	38
2.1. Аналіз вітчизняних підручників з англійської мови для 10-11 класів на предмет наявності автентичних текстів і завдань	38
2.2. Зміст та аналіз експериментальної роботи з розвитку соціокультурної компетентності учнів старших класів автентичними засобами.....	48
2.3. Методичні рекомендації з використання автентичних матеріалів для розвитку соціокультурної компетентності старшокласників.....	62
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	84

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група;

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти;

ІКТ – Інформаційно-комунікаційні технології;

КГ – контрольна група;

Кр. – критерій;

МОН України – Міністерство освіти і науки України;

НМК – навчально-методичний комплекс;

СК – соціокультурна компетентність;

США – Сполучені Штати Америки;

ТЗОШ №16 – Тернопільська загальноосвітня школа №16

CEFR - The Common European Framework of Reference for Languages.

ВСТУП

Сучасна компетентнісна парадигма освіти вимагає від учителів застосування принципово нових технологій навчання. Головний виклик, який постає перед освітянською спільнотою сьогодні – це пристосування змісту навчання до умов відкритого полікультурного світу. На фоні цього зростає роль супровідних матеріалів навчання і відбувається переосмислення ролі підручника (навчального посібника) як єдиного джерела знань. Найяскравіше це виявляється під час занять з іноземної мови. Сучасна методика навчання іноземних мов вимагає від педагога не просто передачі учням готових знань, а й уміння правильно організувати навчальне середовище. Вчитель повинен вміти стимулювати процес пізнання мови, занурювати учнів у іншомовне середовище. Одну з ключових ролей в цьому непростому завданні відіграють автентичні матеріали, що допомагають учням не просто отримати знання, а й відчутти себе у культурному просторі тієї країни, мову якої вони намагаються опанувати. Тобто можна сміливо говорити про те, що у вітчизняній освіті вже відбувся перехід від вивчення до засвоєння, від знання до пізнання. У цих обставинах автентичні матеріали стають незамінним засобом набуття учнями необхідних іншомовних компетентностей. Саме тому питання автентичного матеріалу і формування соціокультурної компетенції школярів не залишилось поза увагою наукової спільноти.

Ступінь дослідженості проблеми. Чимало досліджень в епоху глобалізації присвячені вивченню змісту і структури соціокультурної компетентності з позиції іншомовної освіти (Л. В. Курінна, Г. В. Пристай, С. Б. Шевальє, З. П. Бакум, О. О. Пальчикова, С. Ю. Ніколаєва, І. А. Бронетко, М. П. Фабіан, Л. В. Рогач, М. Байрам, Б. Томалін та ін.); загальним аспектам формування соціокультурної компетентності на уроках іноземних мов (З. П. Бакум, О. О. Пальчикова, В. М. Біла, С. А. Дерев'янка, Л. Г. Антонова, І. А.

Бронетко, Ж. В. Юркевич, В. О. Калінін, Дж. Хармер, Я. Березова, Д. Дрилкова); теоретичним і практичним засадам методики використання автентичних матеріалів у навчанні (Н. Ф. Бориско, С. Ю. Ніколаєва, Г. І. Подосиннікова, І. М. Коломійчук, В. Г. Редько, О. В. Косович, С. Є. Корнева, І. МакГрат, А. Гілмор, Дж. Річардс, М. Брін, Ф. Мішан та ін.).

Однак, здійснений нами аналіз стану дослідженості проблеми свідчить про те, що науковці в основному фокусують увагу на початковій і фаховій освіті. Зазначені вище дослідники практично не розкривають питання впливу автентичних матеріалів на розвиток соціокультурної компетентності учнів старшої школи, що й зумовлює **актуальність** цієї магістерської роботи.

Об'єктом дослідження є процес формування соціокультурної компетентності здобувачів освіти на уроках англійської мови.

Предметом дослідження слугують автентичні джерела інформації як універсальний засіб формування соціокультурної компетентності на уроках англійської мови в 10-11-х класах.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити доцільність застосування автентичних матеріалів для розвитку соціокультурної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Для реалізації мети цієї наукової розвідки необхідно вирішити такі **завдання**:

- 1) з'ясувати сутність поняття соціокультурної компетентності як методичної категорії;
- 2) оцінити значення автентичних матеріалів для розвитку соціокультурної свідомості учнів;
- 3) розглянути основні методи й прийоми формування соціокультурної компетентності у вітчизняній та зарубіжній практиці навчання іноземних мов;
- 4) здійснити аналіз наявних підручників 10-11 класів щодо наявності

матеріалів для формування соціокультурної компетентності учнів старшої школи;

5) здійснити аналіз результатів експериментального дослідження та сформулювати методичні рекомендації щодо формування соціокультурної компетентності старшокласників засобами автентичних матеріалів.

При здійсненні дослідження використовувались *теоретичні методи*: метод аналізу, узагальнення та систематизації психолого-педагогічної літератури, аналізу чинних програм, підручників; *емпіричні методи*: педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, інтерв'ю, тестування; *статистичні*: метод кількісних підрахунків для практичного розв'язання досліджуваної проблеми.

База дослідження. Науково-дослідна робота проводилась на базі Тернопільської загальноосвітньої школи I-III ступенів №16 імені Володимира Левицького. У дослідженні брали участь 32 учні 10-Б класу.

Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності використання автентичних матеріалів для розвитку соціокультурної компетентності учнів 10-11 класів ЗЗСО.

Практичне значення результатів дослідження. Розроблені нами комплекс завдань, конспекти уроків та методичні рекомендації щодо використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови для формування соціокультурної компетентності учнів загальноосвітньої школи можуть бути використані методистами та вчителями іноземних мов, а також під час написання навчальних посібників та інших методичних матеріалів. Результати можна також використовувати у процесі викладання курсу методики навчання англійської мови.

Апробація основних положень та результатів дослідження відбулася на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід і перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 6

квітня 2023 р.), III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні проблеми філології та методології викладання в умовах євроінтеграції» (м. Хмельницький, 11 травня 2023 р.), LIV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «*Problems and innovations in science*» (м. Сан-Франциско, США, 19-20 червня 2023 р.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в чотирьох публікаціях: у фаховому науковому виданні України категорії Б [18]; у збірниках за матеріалами двох міжнародних та всеукраїнської науково-практичних конференцій [17], [19], [73].

Обсяг та структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 114 сторінок друкованого тексту, основний текст розміщено на 73 сторінках. Список використаної літератури містить 89 найменувань, з яких 47 англomовних джерел. Робота ілюстрована 5-ма таблицями та 3-ма рисунками на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Поняття соціокультурної компетентності у педагогічному дискурсі

Педагогічна думка кін. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. характеризується переходом від ідей етноцентризму до мультикультуралізму. Характерною ознакою нашого часу є те, що комунікація здійснюється не тільки на міжособистісному, але й міжкультурному рівні. Зі зростанням глобалізації дедалі більше визнається необхідність перефокусування уваги з комунікативного на міжкультурний аспект викладання іноземних мов, усвідомлюється важливість використання цих мов у соціальному контексті [72, с. 88].

Активність наукової спільноти щодо вивчення різних аспектів реалізації крос-культурного підходу до вивчення мов породжена викликами часу, проте при розробці практичних рішень з цього питання його теоретичні засади так і залишаються нерозкритими. Зокрема, в науці донині не існує єдиного визначення понять «компетентності» і «соціокультурної компетентності».

Ще у 70-х рр. минулого століття у США були здійснені перші спроби впровадження компетентнісного підходу до навчання, саме тоді з'явилися такі терміни як «компетенція» і «компетентність» [32, с. 8]. Звертаючись до визначень Л. Курінної, С. Ніколаєвої та О. Марущак відзначаємо, що компетентність є нічим іншим, як практичною діяльністю, котра базується на знаннях, уміннях, навичках і ціннісних орієнтирах особистості. Компетентність не тотожна знанням, а є результатом їх набуття [25, с. 104]. Знання виступають лише одним з ключових складників компетентності, що становлять основу практичної діяльності людини. М. С. Головань визначає компетентність як ступінь успішності досягнення певної норми (компетенції) [10, с. 24]. Теза В. О. Калініна

багато в чому сходиться з вище згаданими вченими, проте на відміну від них він вважає, що ця дефініція застосовується лише щодо тих знань, умінь і навичок, які стосуються професійної діяльності [13, с. 8]. Ми вважаємо, що успішність практичної діяльності людини залежить і від кількості здійснених нею спроб застосувати раніше засвоєні теоретичні положення на практиці, від вміння вчитися на власних помилках. Отже, компетентність може трактуватися ще і як особистісний досвід у певній сфері діяльності.

У зарубіжній науковій літературі поняття «компетентність» і «компетенція» є тотожними, проте у вітчизняних наукових колах прийнято їх розмежовувати, втім між ними існує нерозривний взаємозв'язок, який полягає в тому, що вони обидва охоплюють певну галузь знань, в якій людина має бути обізнаною. Найчастіше компетентність відносять до самої особистості, в той час як компетенцію пов'язують зі сферою діяльності [32, с. 31].

В основі досліджуваної нами компетентності лежить культура. За загальноприйнятим визначенням культура – це всі духовні та матеріальні надбання людської цивілізації протягом усього часу її існування. Культура складається з неписаних і писаних принципів і законів, які визначають, як людина взаємодіє з навколишнім світом [62, с. 13]. У найширшому розумінні культура розглядається у двох площинах. «Мала культура» пов'язана з духовними (невидимими) аспектами культури (традиції, звичаї, побут людей, їх спосіб мислення, система цінностей та орієнтирів). «Велика культура» або «видима культура» – це сукупність мистецьких і наукових досягнень певного народу (продуктів культури), яка традиційно представлена у викладанні іноземної мови відомостями з географії, історії, суспільствознавства [55, с. 186].

В рамках цього дослідження ми говоримо про соціокультурну компетентність, котра є невіддільною складовою іншомовної компетенції. Її сутність полягає у визначенні конкретних культурних умов використання мови, володінні відповідними знаннями, що допомагають правильно інтерпретувати

суспільно-політичні та соціальні явища, які безперервно відбуваються в середовищі цільової культури [38, с. 14].

На думку більшості вчених, соціокультурна компетентність являє собою сукупність знань про культурні цінності певного народу, результатом набуття яких є здійснення ефективної міжкультурної комунікації. Соціокультурна компетентність також включає вміння адаптуватись до норм поведінки прийнятих у тому, чи іншому соціумі. Тобто, соціокультурна компетентність відображає рівень культурного і соціального розвитку особистості [22, с. 51]. Г. В. Пристай визначає соціокультурну компетентність як сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для успішного здійснення міжкультурної комунікації [33, с. 165]. Втім, враховуючи той факт, що уміння і навички формуються на основі набутих знань, слід переформулювати це визначення:

Соціокультурна компетентність – це сукупність знань про особливості іноземної культури, на основі яких формуються уміння і навички, що допомагають ефективно взаємодіяти з представниками цієї культури.

У педагогічному дискурсі поняття соціокультурної компетентності розглядається як здатність школярів до усвідомлення й адекватної інтерпретації позамовної інформації, яка виражена зовнішньо чи внутрішньо на різних смислових рівнях в автентичних продуктах цільової культури (художніх творах, фільмах, друкованих чи електронних засобах масової інформації), в умовах діалогу культур на основі сформованих знань, умінь і навичок [42, с. 657].

Слушною в цьому контексті є думка В. С. Альбіладі: *«Розуміння іншої культури – це не лише знання про їжу, імпорт, експорт та історію країни, а й усвідомлення того, як її представники мислять і реагують на ту чи іншу ситуацію. Іншими словами, поєднуючи мовні навички з культурними навичками, учні зможуть використовувати свої знання за межами навчального середовища»* (переклад наш. – А.К.) [45, с. 74].

Усі зібрані нами дані свідчать, що соціокультурна компетентність є

складним і багатокомпонентним явищем, тож окрім численних спроб дати визначення цій дефініції, логічним вбачаємо розглянути і її структурні компоненти, стосовно яких науковці теж не дійшли консенсусу.

Б. Томалін визначає соціокультурну компетентність як «*п'яту навичку*», поряд з аудіюванням, читанням, говорінням і письмом. Тож, на його думку, необхідним є послідовний розвиток всіх її субнавичок, до яких він відносить *знання про культуру як таку, знання про цінності народу, культурну поведінку і культурне чуття*.

Формування *субнавички культурних знань* полягає в забезпеченні учнів базовими знаннями про культуру (історія, географічне положення, мистецтво країни, що вивчається).

Субнавичка цінностей – це розуміння психології народу-носія мови (сімейні традиції, патріотизм, гостинність).

Піднавичка культурної поведінки пов'язана з повсякденним життям представників виучуваної культури. В загальному розумінні, це володіння знаннями про те, які дії в середовищі цієї культури вважаються прийнятними, а які ні.

Культурне чуття являє собою визнання культурних відмінностей і толерантне ставлення до них. Вона ж виявляється у вмінні проводити міжкультурні паралелі та визначати спільності, що існують у рідній і цільовій культурах [87].

Абсолютно протилежною є думка К. Крамш, яка вважає, що визначення соціокультурної компетенції як «п'ятої мовленнєвої навички» є недоцільним, особливо в контексті вивчення англійської мови. По-перше, культуру можна розглядати як центральний елемент кожної з чотирьох загальноприйнятих навичок, бо мова і культура – поняття нероздільні [74, с. 8]. По-друге, вивчення англійської як *lingua franca* передбачає формування в учнів не лише лінгвокраїнознавчої, але й загальнокультурної компетенції, тому, що англomовна

комунікація може відбуватися між представниками різних народів, які необов'язково є носіями цієї мови [57, с. 27-28]. Тож діяльність у класі має давати учням можливість накопичувати знання про різні країни, культури та глобальні проблеми, розвивати навички міжкультурної комунікації, формувати світогляд, повагу до різноманіття та емпатію, а також усвідомлення власної соціальної відповідальності як громадян світу [63, с. 169].

Ми частково погоджуємося з думкою Б. Томаліна, беручи до уваги той факт, що вивчення культури лише англomовних країн на уроках іноземної мови не є достатнім.

Найчастіше в науково-методичній літературі зустрічається така структура соціокультурної компетентності:

- *країнознавча компетентність* (виражається у загальних знаннях про культуру. Вона включає знання історії, побуту, звичаїв і традицій, державного устрою країни, що вивчається);

- *лінгвокраїнознавча компетентність* (знання автентичних мовних одиниць і розуміння невербальних засобів, що використовуються в певній культурі);

- *соціолінгвістична компетентність* (вміння використовувати та трансформувати мовні форми відповідно до контексту) [53, с. 346].

Проте структура, запропонована групою вітчизняних науковців на чолі з В. Редьком, а згодом допрацьована З. П. Бакум, О. О. Пальчиковою та ін., на наш погляд, найбільш чітко розмежовує компоненти, що входять до складу соціокультурної компетентності. Вона включає:

- *мотиваційно-ціннісний компонент*, що відображає сформованість навчально-пізнавальних, професійних та соціальних мотивів; усвідомлення важливості міжкультурної взаємодії під час особистісного та професійного розвитку; розуміння рівності культур через зіставлення та аналіз;

- *когнітивний компонент*, який становить сукупність знань (мова,

культурні норми правила етикету), необхідних для взаємодії з представниками інших культур;

- *діяльнісний компонент*, що передбачає вміння застосовувати комунікативні стратегії для запобігання конфліктним ситуаціям, що відрізняються від прийнятих у певній культурі та зумовлюють успіх чи невдачу комунікативного акту;

- *культурний компонент*, складовими якого є знання історії, культури, соціальних і політичних цінностей країн, що вивчаються; усвідомлення ролі культури цих країн в процесі розвитку людської цивілізації [71, с. 28];

- *емпатичний компонент*, який виражається у готовності до толерантного спілкування з іноземцями, адекватному сприйнятті їх світогляду та умов життя [35, с. 34].

Наведені вище структури соціокультурної компетентності дають змогу визначити її зміст. Отже, соціокультурна компетентність охоплює:

- 1) досвід спілкування з іноземцями;
- 2) обізнаність в унікальних термінах, що вживаються виключно у тій мові, з якої вони вийшли;
- 3) знання лінгвопрагматичних аспектів комунікації виучуваною мовою;
- 4) чітке розмежування прийнятних і табуйованих тем при взаємодії з представниками інших культур;
- 5) володіння засобами невербальної комунікації; знання розбіжностей в інтерпретації цих засобів представниками різних культур;
- 6) відчуття особистісної відповідальності за належне репрезентування рідної культури в межах іноземної культури;
- 7) вміння передбачати можливі репліки співрозмовника;
- 8) здатність успішно переборювати труднощі та бар'єри спілкування, якщо такі виникають під час комунікативного акту;
- 9) вміння розуміти й приймати точку зору співрозмовника-іноземця, навіть

якщо та суперечить вашим цінностям чи інтересам [26, с. 70].

Визначивши зміст і структуру соціокультурної компетентності, спробуємо виділити її функціональні характеристики. У методиці навчання іноземних мов соціокультурна компетентність виконує ряд *важливих функцій*, серед яких виділяють комунікативну, гностичну, інформаційну, світоглядну, нормативну, оцінювальну й виховну.

Соціокультурна компетентність допомагає учням ситуативно розвивати комунікативні навички іноземної мови. З її допомогою вони отримують знання про норми етикету, фонетичні особливості, звороти та інші аспекти мовленнєвої діяльності, які необхідні для ефективного спілкування з носіями мови.

Гностична функція полягає у розумінні глибинних засад цільової культури, національних особливостей, історії, традицій, цінностей та інших країнознавчих аспектів. Вона сприяє розвитку інтелектуальних здібностей учнів та розширенню їхнього кругозору.

Інформаційна функція цієї компетенції реалізується у роботі з засобами масової інформації, творами мистецтва та науковими джерелами, що дають уявлення про ту чи іншу англomовну країну, оскільки без знайомства з автентичними продуктами виучуваної культури, формування соціокультурної компетентності стає неможливим.

Світоглядна функція пов'язана з духовним світом репрезентантів етносу. Сутність її полягає у засвоєнні різноманітних переконань, цінностей, норм та ідей, що стосуються народу-носія мови. Вона покликана розвивати в учнях толерантність, відкритість до нових поглядів і розуміння різних підходів до життя.

Нормативна функція виявляється у знанні норм та правил поведінки у певній культурі, що дає випускникам школи уникати помилок або образливих вчинків у спілкуванні з представниками цієї культури.

Аксіологічна (оцінювальна) функція соціокультурної свідомості – це вміння

інтерпретувати та оцінювати суспільні явища, мистецтво, літературу, моральні цінності тощо, які існують у цільовій культурі. Ця функція стимулює критичне мислення школярів та здатність аналізувати інші культури з об'єктивної позиції [12, с. 125-128].

У педагогічному дискурсі соціокультурна компетенція розглядається не лише з позиції практичної та розвивальної мети навчання, вона також має *виховну функцію*. Оскільки, перш за все, учня слід переконати у важливості вивчення іноземної мови, прищепити йому толерантне ставлення до цільової культури. Якщо випускник школи достатньою мірою володіє іноземною мовою і фоновими соціокультурними знаннями, то це є свідченням того, що педагогові вдалося сформувати в ньому *«вторинну мовну особистість»*, а відтак досягти головної стратегічної мети навчання іноземної мови [23, с. 343]. Учень з високим рівнем соціокультурної компетентності стає *«міжкультурним комунікатором»*, *«відповідальним громадянином світу»*, тобто людиною, яка не тільки засвоїла специфічні культурні знання, але й опанувала різноманітні комунікативні стратегії, якими успішно послуговується в процесі крос-культурного діалогу [51, с. 49].

Всі вищезгадані функції нерозривно пов'язані між собою. Вони сприяють формуванню глибокого розуміння мови та культури, розширюють комунікативні можливості учнів і допомагають їм ефективно взаємодіяти з іншими людьми у мультикультурному середовищі.

В цілому, усвідомлення людиною власної культурної ідентичності, місця рідної культури в розвитку світової цивілізації, а також визнання факту рівноправності всіх існуючих на нашій планеті культур – це складний психологічний процес. Згідно з М. Дж. Беннетом існує шість рівнів культурного усвідомлення. Нижні три рівні його шкали вказують на етноцентричний світогляд особистості. Верхні рівні (4-6) шкали відображають сформованість мультикультурного світогляду індивіда (Додаток А).

На *рівні відсторонення* люди залишаються ізольованими від інших культурних груп або прагнуть повністю відокремитися від них. Учні на цьому етапі можуть виглядати глибоко необізнаними про інші культури та про те, який вплив має їхнє власне культурне походження на сприйняття інших культурних спільнот.

На *рівні захисту* люди краще усвідомлюють культурні відмінності, але схильні ділити світ на «нас і їх», що відображається у зверхньому й упередженому ставленні до представників інших культур.

Рівня мінімізації ми досягаємо тоді, коли культурні відмінності визнаються, але не розглядаються як важливі у світлі базової схожості між людьми. Людям на цьому етапі все ще бракує культурного самоусвідомлення і вони не знають, що поняття подібності, як правило, випливає з їхніх власних культурних цінностей.

Толерантне ставлення до ціннісних і поведінкових відмінностей означає, що людина досягла *рівня прийняття*. Втім, це не є свідчить про те, що вона погоджується з цими відмінностями.

Рівень адаптації означає, що індивід вміє пристосовуватися до умов життя в іншій культурній спільноті.

На найвищому рівні, *рівні інтеграції*, створюються можливості для продуктивної взаємодії між репрезентантами різних етносів і міжкультурного обміну [46, с. 249].

Згідно з цією теорією, чим більш культурно різноманітним є середовище, в якому проживає людина, тим більш сформованою є її міжкультурна сенситивність [54, с. 143]. Тут варто згадати, що на території України мешкають репрезентанти більш як 100 національних меншин, налічуються також десятки мов, які вони використовують у побуті. Це означає, що інтеграція основ міжкультурної компетентності у процес вивчення рідної, а тим більш іноземної мови є обов'язковою не тільки на рівні вищої, але й повної загальної середньої

освіти.

Викладання та вивчення міжкультурних аспектів мови переорієнтовує мету навчання, зміщуючи акценти від вузького фокусу на лінгвістичній чи комунікативній компетентності до цілісної мети – *міжкультурної компетентності*. За словами одного з провідних теоретиків у цій галузі М. Байрама, міжкультурна компетентність – це «*здатність спілкуватися і взаємодіяти через культурні кордони*» [51, с. 7]. Міжкультурна комунікація відбувається тоді, коли двоє або більше комунікантів з різних культур опиняються в одному середовищі. При цьому результати діалогу культур можуть бути як позитивними, так і негативними. Важливо, щоб міжкультурний діалог відбувався на засадах рівноправності, оскільки слабка позиція однієї зі сторін такого діалогу неминуче призводить до акультурації та асиміляції [88, с. 315]. Ефективна міжкультурна комунікація навпаки передбачає взаємне збагачення культур, розширення світогляду їх представників, а не втрату національної й культурної ідентичності [2, с. 83]. Вивчення основ міжкультурної комунікації дасть учням змогу розвивати необхідні навички, які допоможуть їм впоратися з низкою крос-культурних ситуацій, включаючи ті, де співрозмовники мало або взагалі не знають одне одного, але мають достатній рівень соціолінгвістичної компетентності для успішної комунікації, навіть якщо це передбачає використання невербальних засобів або перекладача [79, с. 25]. Варто пам'ятати, що говоріння іноземною мовою з акцентом або допущення іноземцями незначної кількості лексико-граматичних помилок сприймаються у більшості культур з розумінням, натомість незнання культурних стандартів тієї чи іншої країни, сприймається болісно [3, с. 422].

Таким чином, головним завданням вчителя іноземних мов у старшій школі є виховання міжкультурних комунікантів, які здатні продуктивно взаємодіяти з представниками інших культур, не завдаючи при цьому шкоди рідній мові та культурі, а збагачуючи їх.

1.2. Роль автентичних матеріалів в іншомовній освіті

Сьогодні можна сміливо говорити про те, що у вітчизняній освіті вже відбувся перехід від вивчення до засвоєння, від здобуття знань до пізнання. У цих обставинах автентичні матеріали стають незамінним засобом набуття учнями необхідних іншомовних компетенцій, зокрема й соціокультурної.

За словами батька сучасної методики навчання англійської мови Дж.Хармера, мова, з якою учні стикаються за шкільною партою має бути такою, щоб за стилем і побудовою її неможливо було відрізнити від тієї мови, з якою компетентні мовці щодня стикаються в багатьох сферах життя. Автентичні матеріали покликані допомогти вчителю у досягненні цієї мети [69, с. 274].

Досліджуючи генезу поняття автентичності в контексті іншомовної освіти зазначаємо, що дослідження в цій сфері мають значно довшу історію, ніж думає більшість людей. Ще наприкінці XIX ст., Г. Світ критикував бездумне заучування штучних мовних зразків, протиставляючи їх автентичним текстам. Однак, ймовірно, саме «комунікативний поворот» у 1970-х роках ознаменував найбільш значні зміни в методиці викладання мови, оскільки акцент змістився з абстрактних граматичних правил на реальне, контекстуальне навчання і формування загальної комунікативної компетенції. Більше не вважалося доцільним вигадувати ізольовані речення для ілюстрації мовних форм або моделювання вправ [66, с. 300]. Вважається, що значний вплив на розгляд автентичних матеріалів як засобу навчання справила *теорія афективного фільтра* С. Крашена (1982 р.). Ця гіпотеза полягає у тому, що навіть якщо школярі отримують відповідні пояснення з теми, слідуючи певним зразкам і настановам вчителя, вони все одно можуть не засвоїти цільову мову. Причиною цього можуть стати фрустрація та відсутність мотивації, які призводять до блокування мисленнєвих процесів.

Застосування автентичних матеріалів навпаки стимулює учнів до пізнавальної діяльності й позитивно впливає на їх мотивацію до навчання,

оскільки вони стають більш сприйнятливими до вхідної інформації. Такі матеріали зацікавлюють учнів, бо вони орієнтовані на інформацію, а не на презентацію мовних форм, що сприяє підсвідомому засвоєнню всіх чотирьох мовленнєвих навичок. Вплив автентичних матеріалів на розвиток учнівської автономії підтверджений поки нечисленними, але ґрунтовними дослідженнями, які доводять, що учні стають відповідальнішими й беруть контроль над власним навчанням, особливо якщо вчитель заохочує учнів до самостійного пошуку матеріалів [78, с. 79]. Крім того, автентичні матеріали знайомлять учнів з мовою «реального світу», з якою вони, ймовірно, колись зіткнуться за межами школи. В сучасній методиці автентичні матеріали розглядаються як найцінніший ресурс з подолання культурних і соціальних бар'єрів. Доведено, що залучення школярів до автентичних матеріалів допомагає зменшити наслідки культурного шоку або повністю запобігти йому при взаємодії з представниками інших культур [45, с. 73]. Працюючи з цим видом матеріалів, школярі підсвідомо або з допомогою вчителя опановують рецептивні стратегії, які згодом допоможуть їм розуміти своїх однолітків-носіїв мови на вербальному, невербальному і паравербальному рівнях комунікації. Додатковими перевагами автентичних матеріалів є те, що оцінювання учнів базуватиметься на контекстуальному підході, а самі матеріали можна легко отримати з реального життя [60, с. 80]. Безумовно, використання автентичності для формування соціокультурної компетенції учнів має безліч переваг, тим більше з розвитком ІКТ ці матеріали стали доступними для всіх, хто бажає вивчати іноземні мови, однак вони традиційно ігноруються на шкільних уроках. Спробуємо розібратись в цій проблемі детальніше [59, с. 7].

Однією з причин є те, що саме визначення автентичного матеріалу в науці досі не є чітко окресленим. Вчителі-практики вкладають у це нього різний зміст, а науковці сперечаються про автентичність мови. Предметом дискусій став той факт, що якщо ототожнити прикметник «автентичний» з такими прикметниками як «справжній» або «реальний», то будь-яка комунікація видається справжньою,

отже й автентичною. Мова створюється і сприймається людьми, її основною функцією є передача інформації. Інформація не виникає сама собою, а є продуктом когнітивних процесів, отже вона справжня, реальна. Таким чином, під автентичним матеріалом часто розуміють будь-який матеріал створений носієм певної мови з будь-якою метою, проте з таким визначенням важко погодитись. Автентичність матеріалу визначається не тільки мовою, а, в першу чергу, цілями його автора, а також ситуацією у якій він буде використовуватись. Наприклад, підручник з англійської мови та аудіозаписи до нього не завжди можна вважати автентичними, навіть якщо авторський колектив складається виключно з корінних англійців. Річ у тім, що видання заздалегідь створювалося в навчальних цілях. Над ним працювали фахівці, які ретельно відбирали матеріал, намагаючись відтворити його у відповідних контекстах, близьких до реальних комунікативних ситуацій. Навчально-методичні комплекси можуть містити певні автентичні елементи, але за своєю суттю вони залишаються навчальними. Автентичний матеріал за своєю природою не є навчальним, він не створює ілюзію дійсності, а взятий із неї та є усним, писемним або візуальним відображенням вихідної культури. Ієн МакГрат зазначає: *«Автентичні тексти не написані для того, щоб слугувати тренувальним полігоном для тих, хто вивчає мову. Вони написані для того, щоб передавати інформацію, ідеї, висловлювати думки та почуття, розважати»* (переклад наш. – А.К.) [76, с. 104-105].

Загалом існує три підходи до визначення поняття автентичності у викладанні мови – комунікативний, гуманістичний і матеріальний.

Прибічники *комунікативного підходу* автентичним називають сам процес спілкування на уроці, якщо він відбуватися сучасною мовою і відтворює якусь реальну ситуацію. Згідно з їхніми поглядами, цього можна досягти використовуючи будь-які матеріали, необов'язково автентичні, але за умови, що застосовані вчителем методи будуть комунікативно спрямованими й релевантними конкретно для цієї ситуації.

Прихильники *гуманістичного підходу* акцентують на емоційній складовій навчання. Якщо учень здатний уявити себе в ситуації, що розглядається на уроці, а сам навчальний процес викликає у нього щирі емоції, то таке навчання, згідно з цією теорією, визнається автентичним.

Матеріальний підхід ґрунтується на тезі, що основним джерелом отримання знань з іноземної мови є автентичний текст [77, с. 16-25]. Лише автентичний неперепарований текст може повністю відтворити національний менталітет, тільки в ньому проявляється авторська індивідуальність. Навмисне спрощення тексту навпаки утруднює його розуміння, а отримана з нього інформація не підлягатиме застосуванню в реальному житті [20, с. 103].

В наш час останній підхід набув найбільшої популярності серед науковців-педагогів, втім поняття автентичності не зводиться лише до матеріалів, а охоплює весь навчальний процес і всіх його учасників. З огляду на це, визначають чотири виміри автентичності:

- *Автентичність матеріалу* означає використання невідредагованих іншомовних текстів під час вивчення мови, таких як газетні статті, уривки з журналів, реклама, подкасти, відео тощо, якими користуються носії мови у повсякденному житті.

- *Автентичність суб'єктів навчання* полягає у вмінні учнів інтерпретувати зміст автентичного тексту так, як це роблять носії мови в реальному світі.

- *Автентичність завдань* – це створення реалістичних проблемних ситуацій, які передбачають активну комунікацію між учнями виучуваною мовою на основі прослуханих чи прочитаних автентичних текстів.

- *Автентичність навчального середовища* є мірою того, наскільки умови навчання відповідають ситуації автентичного завдання [50, с. 67].

Як бачимо, між всіма вимірами автентичності існує очевидний зв'язок. У своїй сукупності, вони становлять те, що сучасні методисти називають «*автентичним навчанням*» – навчанням про життя і навчанням для життя.

Автентичне навчання – це навчання, покликане відтворити типові ситуації, з якими стикаються люди в різних соціальних ролях. Таке навчання максимально пов'язане з тим, що роблять учні у повсякденному житті поза школою. Зусилля вчителів в цьому випадку спрямовані на те, щоб наблизити навчання до умов реального світу. Автентичні навчальні ситуації вимагають активної взаємодії між суб'єктами навчання, організаторських навичок і критичного мислення. Перед початком роботи учні повинні чітко усвідомлювати, чого від них очікують. Допомога зі сторони вчителя, батьків чи однокласників в контексті автентичного навчання тільки заохочується, оскільки таким чином школяр вчиться встановлювати соціальні контакти для розв'язання тих чи інших проблем, але за умови, що саме він проявляє ініціативу у їх вирішенні. В автентичному навчанні оцінюється внесок кожного учня у розв'язання спільної проблеми, а не обсяг інформації, який вдалось засвоїти в ході виконання завдання [70, с. 7].

Погоджуємося з А. Гілмором, який вважає, що всі суб'єктивні судження стосовно автентичності мають бути відкинуті, оскільки вони приведуть нас до хибного висновку – такого поняття як «автентичний матеріал» не існує взагалі. Тому при тлумаченні цього терміну слід керуватися лише об'єктивними критеріями, а саме [65, с. 70]:

- а) цільовою аудиторією матеріалу є носії мови;
- б) оригінальний матеріал був розроблений для цілей, відмінних від навчання, але використовується в процесі автентичного навчання.

Враховуючи все викладене вище, ми пропонуємо власне формулювання досліджуваного терміну:

Автентичний матеріал – це неадаптований матеріал інформаційного чи розважального характеру, що розроблений носіями мови для внутрішніх потреб мовної спільноти.

З огляду на всі суперечності, пов'язані з автентичними матеріалами, виділяють *чотири рівні автентичності*. Наведена нижче класифікація враховує

принцип зв'язку навчання з реальним життям, тому до уваги тут береться не тільки автентичність тексту, але й цілі його використання:

Повністю автентичними називаються ті матеріали, зміст яких цілком відповідає ситуації використання. Як правило, вони містять конкретні вказівки чи рекомендації для конкретних користувачів. Прикладами таких матеріалів є:

- статут британської або американської школи, дія якого поширюється на персонал та учнів тільки цієї школи;
- план евакуації з конкретного приміщення;
- підручник з англійської граматики для британських школярів;
- прогноз погоди для англомовних мешканців конкретної місцевості на місцевому телеканалі;
- науково обґрунтовані рекомендації з ведення здорового способу життя тощо.

Якщо подібні матеріали не були використані в тій ситуації, для якої вони створені, а слугували навчальними засобами, то їх називають квазіавтентичними. *Квазіавтентичні матеріали* – це матеріали, первинно призначені для носіїв мови, мета використання яких була змінена при повному збереженні змісту. Такі матеріали досить рідко використовуються в українських школах, часто виникає потреба в їх адаптації.

Напівавтентичні матеріали – це навчальні матеріали, які розробляються на основі автентичних. Їх певним чином спрощують, щоб зробити більш доступними для учнівського розуміння. Зазвичай вони створюються у письмовій формі, оскільки спростити аудіо- та відеозаписи набагато складніше, а часто й неможливо. Зразками цих матеріалів є уривки з газетних і журнальних статей, а також збірні тексти з кількох автентичних джерел. Напівавтентичні тексти становлять основну частину змісту більшості підручників з іноземних мов для старшокласників, які видаються в Україні протягом двох останніх десятиліть.

Найменш ефективними, але все ще досить поширеними є *неавтентичні*

матеріали. Цей вид матеріалів може створюватись як носіями, так і знавцями іноземних мов в цілях презентації типових лексико-граматичних явищ або комунікативних ситуацій, які можуть виникати під час спілкування іноземною мовою. Такий матеріал найчастіше використовується при розробці тестів і тренувальних вправ. Сюди ж ми віднесемо тексти, створені з допомогою сервісів штучного інтелекту, таких як ChatGPT чи Google Bard [61].

В межах цього дослідження автентичність розглядається нами не тільки як лінгвістичний, але і як соціокультурний феномен. Тому, враховуючи розглянуту вище градацію рівнів автентичності в контексті методики навчання іноземних мов, *автентичним ми вважаємо неадаптований або мінімально адаптований зі збереженням змісту матеріал, що взятий з цільової культури, первинно орієнтований на носіїв цієї культури, але може бути використаний як заміна або доповнення до основного засобу навчання під час уроку іноземної мови.*

Уточнення змісту понять «автентичність» і «автентичний матеріал», втім, не вичерпує всіх труднощів, які виникають в навчально-виховному процесі. Незважаючи на те, що автентичні матеріали є цінним джерелом інформації та мають потенціал для використання в різний спосіб, вони досить не відповідають програмі або містять надто складні лексико-граматичні конструкції. Природно, що у цьому виді матеріалів досить часто зустрічаються різноманітні стилістичні та граматичні помилки або винятки з правил, оскільки вони не мають педагогічної мети. Це породжує багато запитань і може стати критичною перешкодою для учнів з низьким рівнем володіння мовою [45, с. 74]. Окремі дослідження не виявили жодної статистичної різниці між використанням автентичних та неавтентичних матеріалів для розвитку мовленнєвих навичок учнів з рівнями А1-В2 за шкалою CEFR, а саме рівень В2 є тим очікуваним результатом, якого повинні досягти випускники шкіл [85, с. 525]. З іншого боку, деякі автори твердо переконані, що автентичні матеріали можуть використовуватись на всіх етапах розвитку іншомовної компетенції учнів, однак

вони повинні стосуватися їхнього життєвого досвіду і містити відповідні змістові характеристики, які сприятимуть розумінню таких матеріалів на поточному рівні володіння мовою [44, с. 107]. Свої висновки науковці підтверджують зафіксованими позитивними змінами не тільки в успішності засвоєння мови, а й у ставленні до автентичних засобів навчання. При цьому науковці зазначають, що слід враховувати учнівські уподобання при їх виборі [64, с. 103].

При використанні автентичних матеріалів з проблемами стикаються не тільки учні, але й вчителі. Відбір і прослуховування великої кількості матеріалів самі собою займають багато часу. Окрім того, такий підхід до викладання іноземної мови передбачає самостійну розробку вчителем вправ для контролю рівня засвоєння знань. Значно легшим рішенням для педагога є використання традиційних засобів навчання, таких як підручник чи навчальний посібник, оскільки матеріал у них подається дозовано і відповідає рівню, віку й інтересам учнів. Втім, рекомендовано комбінувати педагогічну літературу з автентичними матеріалами, щоб учні змогли виконати шкільну програму і підвищити успішність вивчення мови [67, с. 160].

Сучасний вчитель іноземних мов необмежений у виборі матеріалів, але він обмежений у часі. Саме цей факт найчастіше стає причиною відмови від автентичних матеріалів, навіть якщо їх роль у навчальному процесі повністю усвідомлюється. Іноді питання *«Що використовувати?»* є складнішим, ніж *«Як використовувати?»*, тому вчитель повинен точно знати, до яких джерел слід звертатись при плануванні уроку з використанням автентичності. Найпоширенішими автентичними матеріалами є преса, художня література, теле- і радіо передачі, фільми, відеокліпи, пісні, рекламні й вітальні листівки, розклади руху, рецепти, меню, мапи, плани приміщень тощо [81, с. 2].

У наш час мережа Інтернет не тільки об'єднала всі зазначені вище джерела, але й розширила можливості їхнього використання функціями обміну, коментування й оцінювання, а також забезпечила умови для безперервного

створення нового публічного контенту. Щодня користувачі мережі з різних країн наповнюють її новими матеріалами, які відображають ситуації повсякденного життя й можуть перетворитися у навчальний засіб, який знайомить учнів з сучасною мовою і культурою країн, що вивчаються. Друковані матеріали дуже швидко стають застарілими, а головними перевагами Інтернету є оновлюваність та інтерактивність [47, с. 62].

Інтернет став своєрідною бібліотекою автентичних матеріалів, але ще задовго до його поширення виникла потреба в класифікації зазначених матеріалів. Їх поділяють на три групи:

- *друковані* (художні, публіцистичні й наукові тексти);
- *аудіовізуальні* (пісні, радіопередачі, телепередачі, фільми, кліпи);
- *ілюстративні* (фото, малюнки, листівки, мапи, вказівники, вивіски)

[83, с. 1197].

Отже, використання автентичних матеріалів під час уроків англійської мови у школі дозволяє педагогу ефективно навчати учнів міжкультурній комунікації в контексті. Автентичні матеріали забезпечують готовність учня до комунікації в раніше незнайомому культурному просторі, його швидкій адаптації до нових умов життя. Особистість з високим рівнем поліетнічної свідомості завжди знає як уникати конфліктів у іншомовному середовищі та гідно презентує вітчизняну культуру закордоном, що безумовно сприяє формуванню позитивного іміджу нашої держави на міжнародній арені.

1.3. Методика формування соціокультурної компетентності у вітчизняній і зарубіжній практиці навчання іноземних мов

Наведені у попередніх частинах роботи роздуми дають нам підстави стверджувати, що вивчення мови в культурному контексті є необхідним для старшокласників. Стає зрозумілою й мета формування соціокультурної компетенції на цьому етапі – розвиток умінь, що необхідні для рецепції,

інтерпретації та застосування іноземної мови згідно з соціокультурним контекстом країни, мову якої вивчають учні. Постає питання про те, якого фундаментального правила слід дотримуватися, щоб усунути якомога більше перешкод, спричинених культурними відмінностями. У відповідь на це питання вітчизняними й зарубіжними педагогами активно розробляються і впроваджуються методи й прийоми вивчення іноземних мов, що покликані одночасно формувати в учнів комунікативну і соціокультурну компетентності.

Зрозуміло, що успішне опанування соціокультурного матеріалу можливе лише за умови, якщо учень володіє достатньою мовною базою, щоб розуміти автентичні тексти. Тому, соціокультурний підхід до вивчення іноземної мови доцільно використовувати у старших класах. Учні цього віку схильні генерувати ідеї, давати власну оцінку різним подіям і явищам [4, с. 195].

При розробці методики формування соціокультури старшокласників науковці спираються на такі положення:

- орієнтування учнів на комунікативну взаємодію з репрезентантами інших етносів засобами мови та культури;
- визнання унікальності виучуваної культури, яка виражається у мові;
- прийняття культурних відмінностей, що сприяє запобіганню конфліктам у ситуації крос-культурної взаємодії;
- подолання труднощів перекладу культурно-маркованих лінгвоодиниць [2, с. 89].

Реалізація цих положень забезпечується перерахованими нижче методами:

- *компаративний метод*. Вивчення культури певного етносу здійснюється в постійному порівнянні рідної й цільової культур;
- *метод ситуаційного аналізу*. Вчитель за допомогою мультимедійних засобів навчання демонструє учням ситуацію непорозуміння представників двох різних культур. Така ситуація пов'язана частіше за все з неправильним використанням лексичних одиниць чи засобів невербальної комунікації. Учні

повинні обговорити цю ситуацію і запропонувати шляхи розв'язання проблеми;

- *метод театралізації*. Використання під час уроку рольової гри, що відображає одну з типових комунікативних ситуацій в середовищі цільової культури.

- *метод візуалізації*. Цей метод має безліч варіацій. Найпростішим варіантом є обговорення фільмів або відеокліпів, що створені в цільовій культурі. Учням старших класів можна також запропонувати завдання на інтерпретацію об'єктів сучасного мистецтва, таких як картини, скульптури та інші артефакти [58, с. 224].

Як окремий метод можна розглядати *інтегроване навчання*, що відбувається у формі *інтегрованого уроку*. Використання цього методу передбачає, що учні паралельно з вивченням іноземної мови здобуватимуть знання з інших дисциплін гуманітарного циклу. Таким чином реалізується один з головних принципів педагогіки – *принцип зв'язку навчання з життям* [14, с. 53].

Серед інших принципів, яких слід дотримуватись при вивченні культур, слід виділити:

- *дедуктивний принцип*. Ознайомлення учнів з різними культурами має відбуватися за принципом: від простого до складного, від загального до конкретного;

- *принцип збалансованості*. Учитель повинен самостійно регулювати співвідношення мовного й позамовного матеріалу на уроці. Проте, соціокультурні знання учні повинні отримувати лише тією мовою, що вивчається. Використання рідної мови в таких ситуаціях є неприпустимим;

- *принцип первинності*. В рамках шкільної освіти, слід виділяти лише головні факти, що вказують на культурну ідентичність певного народу, а при оцінюванні учнів брати до уваги лише ті помилки, які могли б привести до непорозумінь у ситуації міжкультурного спілкування [86, с. 373];

- *принцип наочності*. Найкращими засобами розвитку соціокультурної компетентності є наочні матеріали з допомогою яких учні можуть уявити себе в культурному просторі мови, що вивчається. Реалізується цей принцип використанням автентичних відеофрагментів на уроках іноземних мов;
- *принцип індивідуалізації навчання*. Полягає у вмінні вчителя адаптувати навчальний матеріал до потреб учнів;
- *принцип комунікативності*. Студентоцентричний принцип, який реалізується шляхом впровадження комунікативної практики у кожне навчальне заняття з іноземної мови. Його мета – розвинути навички усного і письмового продукування учнів.
- *принцип автентичності*. Вивчення культури можливе лише тими засобами, які походять з цієї культури.

Якщо за мету навчання іноземної мови покласти формування комунікативної компетенції, то, як ми бачимо, ознайомлення школяра з автентичною соціокультурною сферою англomовних країн є необхідним тому, що мова і культура становлять єдиний організм [31, с. 64]. Подолання учнем мовного бар'єра ще аж ніяк не означатиме, що подолано бар'єр культурний. Навіть вільного володіння іноземною не буде достатньо для того, щоб ефективно комунікувати з представниками інших націй, позаяк відсутність знань про цінності й світогляд репрезентантів цих етносів можуть стати причиною непорозумінь. Кожен учитель англійської мови повинен усвідомлювати це, тому поряд з лексикою й граматиною на уроках повинні вивчатись основи міжкультурної комунікації.

Доцільним в межах нашого дослідження буде огляд завдань та засобів реалізації соціокультурної методики навчання іноземних мов. На нашу думку, для цього слід використовувати спеціальні вправи. Вчителями-практиками та науковцями здійснено чимало спроб класифікувати ці вправи за типами. Узагальнюючи матеріал наявних наукових розвідок з теми, виділяємо такі *типи*

завдань для розвитку соціокультурної компетентності старшокласників:

- *дослідницькі* (завдання спрямовані на самостійний пошук учнем матеріалу певного соціокультурного змісту і його подальша презентація в узагальненому вигляді);

- *ігрові* (вправи спрямовані на відтворення типових комунікативних ситуацій, що повсякденно виникають між носіями певної мови й культури. Яскравим прикладом такого завдання є рольова гра);

- *творчі* (ці завдання є комплексними, вони можуть включати й попередні типи завдань. Їх виконання ґрунтується на самостійній роботі учнів, організованої вчителем в різних формах, проте за мінімального його втручання. Продуктами діяльності в цьому випадку стають учнівські твори, доповіді, мультимедійні презентації тощо).

Актуальним є творчий підхід до вивчення іноземної мови, що найяскравіше реалізується при використанні проєктної методики навчання. Він ґрунтується на групових формах роботи та передбачає активну комунікацію всіх учасників впродовж усього виконання проєкту [39, с. 60]. В цьому випадку вчитель бере на себе роль спостерігача. Його кінцевим завданням є не тільки оцінка готовою продукту учнівської діяльності, але й оцінка внеску кожного учасника в його створення.

Вищезгадані методи будуть ефективними за умови чіткого визначення цілей, яких учні повинні досягти на уроках. Європейські вчені визначили *11 основних цілей формування соціокультурної компетентності*. Вони можуть стати для педагога своєрідним орієнтиром при плануванні уроків іноземної мови.

- 1) донести до учнів той факт, що манера поведінки та спілкування людини зумовлена її культурним походженням;
- 2) пояснити їм взаємозалежність між мовою і культурою;
- 3) допомогти школярам усвідомити, що не існує єдиного правильного способу робити щось, думати про щось чи висловлювати щось, оскільки не лише

культурне походження, але й індивідуальні особливості людини визначають її поведінку в соціумі;

- 4) виховувати повагу до рідної культури;
- 5) розвивати толерантність;
- 6) ознайомити учнів з регіональним розмаїттям культури;
- 7) підштовхнути їх до висловлення власної культурної позиції, при цьому не відкидаючи позицію представників інших культур;
- 8) знайти можливості для комунікації з носіями цільової культури;
- 9) мотивувати бажання самостійно дізнаватися більше про виучувану культуру;
- 10) забезпечити школярів необхідними навичками міжкультурної взаємодії в різних контекстах;
- 11) розробити індивідуальні стратегії поведінки в ситуаціях міжкультурній комунікації [48, с. 60-61].

В рамках старшої школи весь мовний матеріал повинен подаватися в лінгвокультурному контексті, що передбачає активне залучення учнів до навчально-професійної, соціально-культурної, соціально-побутової, сімейно-побутової, спортивно-оздоровчої та комерційної сфер спілкування [1, с. 167-168].

Згідно з теорією автентичного навчання, роботу з розвитку соціокультурної компетенції в межах зазначених змістових ліній слід здійснювати у три етапи:

Введення в соціокультурне середовище – 1. Презентація мовного матеріалу (лексико-граматичних конструкцій) з допомогою проблемної ситуації міжкультурного спілкування; 2. Знайомство з учасниками ситуації; 3. Визначення місця, часу, предмета розмови, дій і вчинків її учасників.

Розв'язання соціокультурних проблем – пошук учнями шляхів і засобів вирішення потенційної конфліктної ситуації у крос-культурній комунікації;

Інтерпретація соціокультурних реалій – 1. Презентація рішень, наприклад

у вигляді створених учнями самостійно діалогів з використанням вивченої на уроці лексики й граматики; 2. Фінальне обговорення ситуації, що передбачає висловлення ставлення учнів до неї [89, с. 99].

Зрозуміло, що соціокультурний підхід до викладання іноземних мов вимагає специфічних засобів. Найкращими помічниками вчителя у реалізації цього підходу стають автентичні матеріали. Використання автентичних матеріалів під час уроків іноземної мови у школі дозволяє педагогу ефективно навчати учнів міжкультурній комунікації. Важко переоцінити роль такого матеріалу у формуванні соціокультурної компетенції учнів як газетні статті з англійських видань, новинні сюжети з BBC, CNN та VOA, різноманітні листівки, реклами, брошури, навіть магазинні товарні чеки, привезені вчителем або учнями з інших країн [7, с. 48].

Все ж найбільшу цінність для формування соціокультурної компетентності учнів старшої школи становлять автентичні відеоматеріали. У сучасній методиці навчання іноземних мов під навчальним *автентичним відеоматеріалом* розуміємо технічний аудіовізуальний засіб навчання, що в наочній формі відображає типові комунікативні ситуації, і орієнтований на сприйняття та має на меті розвиток тих чи інших мовленнєвих навичок. Для розвитку соціокультурних навичок доцільно використовувати фрагменти художніх фільмів, музичні кліпи, новинні сюжети, записи промов політичних лідерів, записи весільних церемоній та інших урочистих подій [68, с. 143]. Використання подібних аудіовізуальних засобів дозволяє вирішити декілька завдань одночасно: воно мотивує школярів до вивчення мови, розвиває комунікативні навички, знайомить їх зі звичаями й традиціями інших народів світу та позитивно впливає на емоційно-чуттєву сферу [37, с. 104]. Учні мають змогу наочно спостерігати за мімікою, жестами й типовою поведінкою представників інших народів, що закладає підвалини формуванню соціокультурної свідомості особистості. З цього випливає твердження, що відеоматеріали є не лише джерелом подачі мовного

матеріалу, а й соціокультурного. Окрім цього, відео покликане активізувати процес мислення учнів, оскільки під час його використання розвиваються навички прогнозування, розпізнавання, порівняння. Такий ефект досягається шляхом поєднання зорових та слухових образів в уяві учнів, що сприяє засвоєнню матеріалу на інтуїтивному рівні. Використовуючи весь методичний потенціал відеоматеріалів, педагог має змогу занурити учнів в іншомовне середовище [80, с. 663].

Однією з ключових умов для досягнення особистісного успіху в сучасному полікультурному середовищі є вміння використовувати різноманітні Web-технології. Ці технології дозволять нам не тільки отримувати інформацію, але й обмінюватися нею. Особливий інтерес серед дослідників викликають Web 2.0 технології (блоги, чати, форуми, подкасти), основною перевагою яких є можливість створення і поширення власного контенту в мережі. Широкого значення у сегменті Web 2.0 технологій набули подкасти. Не дивно, що такі інструменти знайшли своє застосування в навчальному процесі.

Автентичний подкаст – це аудіо-, рідше відеоматеріал, що записаний носіями мови. Первинна мета розробки такого контенту не обов'язково полягає у вивченні мови його авторів, але при певній адаптації подкаст може використовуватись також і з цією метою.

Практична цінність подкастів для навчання старшокласників іноземної мови полягає насамперед у тому, що вони правдиво відтворюють психоемоційні аспекти мовлення (темп, інтонацію, виразність), притаманні представникам цільової культури. Соціокультурна компетентність також включає вміння розрізняти діалекти різних етнічних груп. Звісно, в рамках шкільного курсу ми не можемо звернути на цей аспект належної уваги, але подкасти дадуть учневі певне уявлення про різноманіття мови. Особливу користь вони мають у тих випадках, коли тема уроку стосується формальної комунікації. Прикладами подкастів у формальному стилі можуть бути уривки з інтерв'ю, ділових розмов,

політичних дебатів тощо [75, с. 158]. Використання подкастів на уроках іноземної мови у старших класах дозволяє підвищити мотивацію учнів до вивчення іноземних мов і культур. Сучасним учням дуже зручно навчатися за допомогою гаджетів. Вони почувають себе вільно й стають більш сприйнятливими до отримання нової інформації. До того ж можливість коментувати подкасти розвиває навички гіпертекстової комунікації. Якщо матеріал викладений на міжнародному подкаст-ресурсі, то це є чудовою нагодою для учнів вступити в комунікацію з представниками інших культур. Таким чином вони дізнаються про типові аббревіатури, які використовують представники виучуваної культури в процесі онлайн-комунікації, підсвідомо засвоюють сучасну лексику цільової мови, а сама комунікація відбувається природно й невимушено. Подкасти забезпечують гнучкість навчального процесу, оскільки у всіх його учасників є цілодобовий доступ до інформації, що покриває широкий діапазон тем і може відтворюватись на різних пристроях. Отже, навчання за допомогою подкастів є зручним і персоналізованим [56, с. 163].

Емоційності навчанню додають інші матеріали з категорії аудіовізуальних – *автентичні пісні*. Вони ж є цінним джерелом отримання лінгвістичної та екстралінгвістичної інформації [24, с. 139]. Вчителям рекомендовано використовувати іншомовні пісні, щоб учні були більш вмотивованими до вивчення мови та не нудьгували під час уроку. Доведено, що текст популярної пісні може довше зберігатися в довготривалій пам'яті учня, на відміну від будь-якого іншого традиційного матеріалу [20, с. 506]. Пісня, як навчальний матеріал, може застосовуватись в різних ситуаціях, зокрема для представлення і відпрацювання теми, або для того, щоб зосередити увагу школярів на типових помилках, заохочувати екстенсивне й інтенсивне слухання, спонукати до обговорення, залучати до творчості, урізноманітнити та розвантажити навчання [43, с. 84].

З розвитком технологій не втрачають актуальності, а навіть отримують

нове дихання текстові матеріали, як-от *новини чи статті*. Автентичні тексти, написані в публіцистичному стилі, відзначаються новизною і тематичною різноманітністю. Така варіативність може збагатити та урізноманітнити процес вивчення іноземної мови та культури. З точки зору розвитку комунікативних навичок, публіцистика допомагає учням осмислено практикувати мову. Перевага включення публіцистичних текстів у навчальний процес вбачається й у тому, що їх можна використовувати як у навчальному контексті, так і поза ним [49, с. 200]. Стандартний обсяг і зміст більшості статей друкованих і електронних періодичних видань збігається з вимогами навчальної програми. В газетах і журналах часто розкриваються актуальні молодіжні теми, що мотивує учнів до обговорення й активізує критичне мислення. Вчені відзначають, що після використання таких матеріалів в учнів з'являється бажання дізнаватися нове про культуру народу-носія цільової мови [30, с. 195]. Цей ефект досягається за умови, якщо вчитель зміг правильно продумати всі завдання на дотекстовому, текстовому і післятекстовому етапах роботи.

Окреме місце серед автентичних текстів належить *художній літературі*, оскільки вона повною мірою відбиває культуру країни, що вивчається. Читаючи уривки творів певної мовної спільноти, учень знайомиться зі звичаями, традиціями й історією цієї країни. Так, уривки з романів Чарлза Дікенса «Різдвяна Пісня в прозі» і «Пригоди Олівера Твіста» можуть стати бездоганим джерелом для вивчення особливостей побуту англійців і різдвяних традицій цього народу. Для того, щоб використання художньої літератури було ефективним, слід уважно підбирати автентичні літературні тексти такого рівня, щоб забезпечити їх повне сприйняття. Обов'язково потрібно звертати увагу на виховний, розвивальний та інформативний потенціал творів художньої літератури [6, с. 89]. Не слід відкидати й пропозиції учнів щодо художніх творів, які вони бажають прочитати. Це фактично гарантуватиме мотивовану роботу над текстом і підвищить шанси отримання зворотного зв'язку [68, с. 110]. Слід пам'ятати, що робота з текстом

не повинна зводитися до вивчення лексики чи граматики, а стимулювати учнів до мислинневих дій вищого порядку (аналізу, синтезу, оцінювання). Педагог має право виділити потенційно незнайомі для учнів слова і пояснити їх, але кількість таких слів повинна становити не більше 6% від загального обсягу тексту [40, с. 97]. Експериментальні дослідження останніх років доводять ефективність використання художньої літератури для формування навичок не лише говоріння, але й письма за умови застосування процесуального підходу до написання твору [84, с. 204]. Тому на завершальному етапі роботи з художнім текстом можна запропонувати учням висловити свої думки стосовно нього у письмовому вигляді [36, с. 378].

Важливим компонентом розвитку соціокультурної компетенції є залучення учнів до *усної народної творчості* й пареміологічного фонду виучуваної мови. Прислів'я і приказки, безперечно, мають виховний потенціал. У них відбивається світогляд носіїв цільової культури. До того ж вони збагачують мову і роблять її емоційно виразною [68, с. 55]. На етапі старшої школи прислів'я можуть використовуватись ще й в якості презентації граматичних конструкцій. Крім того, прислів'я слугують чудовим матеріалом для вивчення лексики, оскільки їх використання суттєво збільшує словниковий запас учнів з таких тем, як «Природа», «Сім'я», «Робота», «Дружба», «Їжа», «Зовнішність», «Гроші» тощо [21, с. 77-78].

Здійснений нами аналіз сутності, структури, змісту і функцій соціокультурної компетентності виявив певні розбіжності у тлумаченні цього терміну з боку вітчизняних та зарубіжних дослідників. Підсумовуючи їхні погляди на означену проблему соціокультурну компетентність в межах педагогічного дискурсу розглядаємо як готовність учнів до активної участі в діалозі культур. Погоджуємось, що основу соціокультурної компетенції складають мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, культурний та емпатичний компоненти. В іншомовній освіті соціокультурна компетенція

виконує низку важливих функцій, а саме комунікативну, гностичну, інформаційну, світоглядну, нормативну, оцінювальну й виховну.

Соціокультурна компетентність розвивається засобами автентичних матеріалів. Головними перевагами використання таких матеріалів є те, що вони взяті з самого життя та відтворюють реальні комунікативні ситуації. Окрім того, вони позитивно впливають на мотивацію школярів, сприяють формуванню учнівської автономії. Іноді використання автентичних матеріалів спричиняє труднощі: вони можуть бути незрозумілими для учнів з низьким рівнем знань і вимагають від вчителя високого рівня педагогічної майстерності.

Попри всі труднощі, науковці визнають необхідність формування соціокультурної компетенції школярів. Нині існує велика кількість методів, прийомів і завдань, які покликані розвивати цю компетентність і полегшити роботу з автентичними матеріалами різних типів.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

2.1. Аналіз вітчизняних підручників з англійської мови для 10-11 класів на предмет наявності автентичних текстів і завдань

У попередньому розділі ми з'ясували, що раніше вивчення англійської мови у школах фактично було самоціллю. Мова вивчалась у відриві від культурного контексту, що спричиняло труднощі у практичному застосуванні. На щастя, методика викладання у сфері іншомовної освіти була переглянута на науково-педагогічному, а згодом і на законодавчому рівні.

В основу сучасної іншомовної освіти закладені особистісно-орієнтований і комунікативний підходи. Це передбачає знайомство учнів зі звичаями, традиціями й ціннісними орієнтирами представників народу-носія виучуваної мови [40, с. 193]. Основні положення цих підходів відображені у програмних документах, що стосуються іншомовної освіти. Зокрема, у новому томі «Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти» виникає нове поняття *полікультурної компетентності*, тобто наголошується на важливості формування знань, умінь і навичок, які допоможуть учням ефективно взаємодіяти не лише з громадянами тих країн, де англійська є офіційною мовою, але й спілкуватися з представниками будь-яких культур, використовуючи цю мову як міжнародну [54, с. 28]. У додатку до постанови КМУ від 23.11.2011 №1392 (зі змінами від 26.02.2020) «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» однією з наскрізних змістових ліній мовного компонента освіти є соціокультурна сфера. Ця лінія забезпечує розвиток соціокультурної компетентності *«шляхом засвоєння культурних і духовних*

цінностей, норм, що регулюють соціально-комунікативні відносини» між різними категоріями людей, сприяє естетичному, моральному і духовному вихованню старшокласників [34].

Зазначені документи слугували правовою підставою для розробки модельних навчальних програм для учнів 10-11 кл. ЗЗСО і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов з інтеграцією соціокультурного компонента. У чинній програмі, затвердженій Наказом МОН України № 1407 від 23.10.2017 р. вказано, що учень повинен усвідомити значення іноземної мови для життя в мультикультурному просторі та оволодіти знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країн виучуваної мови, щоб бути готовим до міжкультурного діалогу [29, с. 4].

Наявна нормативно-правова база, реформування системи освіти, врешті-решт, реалії сучасного життя зобов'язують авторів НМК з англійської мови для старшокласників привести їх змістове наповнення у відповідність до нових вимог і стандартів, що означає включення автентичних текстів з соціокультурним компонентом. На наш погляд, автентичність текстів – це перший і головний критерій, яким повинні керуватись укладачі підручників. Саме ці тексти відображають культуру, допомагають учням зрозуміти переконання, норми й цінності інших людей. Своєю чергою, вчитель також бере на себе відповідальність за правильну подачу змісту автентичних текстів підручника, що сприятиме розвитку культурної грамотності учнів, їхньої відкритості до вивчення інших культур. Водночас формуватиметься й почуття гордості за рідну культуру, щире бажання збагатити її надбаннями інші народи. Отже, конструювання шкільних підручників з урахуванням соціокультурного підходу є надзвичайно важливим як з навчальної, так і з виховної точки зору.

Попри визнання того факту, що навчання мови й культури має бути інтегрованим сучасні дослідники відзначають, що головною проблемою галузі філологічного підручникотворення залишається культурна редукція, а також

нестача автентичних текстів і завдань. Автори НМК часто надають перевагу спрощенню культурної інформації, позбавляють її варіативності, відкидають будь-які тонкощі та представляють носіїв мови як «однорідну масу стереотипних людей». Така проблема є особливо поширеною у підручниках англійської мови, призначених для локального використання. Серед авторських колективів сучасних міжнародних НМК побутує інша тенденція – зробити підручники «дружніми до усіх культур». Вся інформація перед потраплянням на сторінки таких видань проходить процес строгого рецензування, потенційно образливий для представників якої-небудь культури контент не допускається до друку. З одного боку це підвищує комерційну привабливість підручників, а з іншого, позбавляє їх автентичності [82, с. 16].

Щоб підтвердити або спростувати наведені вище тези, ми вирішили проаналізувати зміст кількох популярних НМК з англійської мови на наявність у них автентичних текстів та завдань. При виборі підручників для аналізу ми звертали увагу на актуальність видань, цільову аудиторію, наявність офіційної рекомендації від МОН на їх використання у закладах освіти.

З огляду на вищезазначені критерії нами були обрані 4 НМК двох провідних українських укладачів: «Англійська мова (10-й рік навчання)» і «Англійська мова (11-й рік навчання)» авторства Карпюк О. Д. (рівень стандарту) [83, 84]; «Англійська мова (10-й рік навчання)» і «Англійська мова (11-й рік навчання)» авторства Морської Л. І (профільний рівень) [27], [28].

Видання О. Карпюк для 10 і 11 класі – це підручники для учнів, які навчаються у класах нефілологічного профілю. За словами автора, контент цих підручників побудований на засадах компетентнісного підходу та охоплює змістові лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я та безпека» та «Підприємливість та фінансова грамотність» [15], [16].

Підручник для 10 класу Л. Морської призначений для школярів, що

вивчають англійську мову поглиблено. Він охоплює ширший діапазон тем: «Моя сім'я і друзі», «Спорт», «Їжа і харчування», «Наука і технології», «Природа. Погодні умови. Навколишнє середовище», «США», «Україна», «Шкільне життя», «Живопис», «Світ професій». Видання рекомендоване до використання у закладах освіти наказом МОН України від 31.05.2018 № 551 [27, с. 2].

НМК «Англійська мова (11-й рік навчання)» Л. Морської є продовженням попереднього видання і включає теми «Покоління: люди і суспільство», «Здоровий спосіб життя: їжа», «Хобі і відпочинок у вільний час», «Світ мандрів», «Вік живи – вік учись», «Цифрові технології і наукові досягнення», «Світ професій», «Мистецтво». Матеріал цього підручника орієнтований на підготовку учнів до ЗНО. Видання затверджене наказом МОН України від 12.04.2019 № 472 [28, с. 2].

Як бачимо, у зазначених підручниках розглядаються соціально-значущі теми, оскільки старшокласники мають бути готовими до дискусій про глобальні проблеми, вміти знаходити вихід зі складних ситуацій. Це спонукає авторів НМК до включення у зміст підручників соціокультурного матеріалу, залучення автентичних джерел інформації. Спробуємо розглянути це на конкретних прикладах.

У підручнику О. Карпюк для 10 класу цілий розділ присвячено національній кухні Великої Британії та України. Перші сторінки розділу традиційно відведені вправам на розвиток навичок читання. У тексті «Traditional British meals» знаходимо багато назв типових англійських страв і напоїв, дізнаємось про харчові звички англійців: 1. *«But some people like to have the so-called “high tea” which is quite a substantial meal. They have it between five and six o'clock. In a well-to-do family it will consist of ham, tongue and tomatoes and salad, or kipper, or tinned salmon, or sausage, with strong tea, bread and butter, then stewed fruit, or a tin of pears, apricot or pineapple with cream and custard, and pasties, or a bun»*; 2. *«For example, Christmas pudding for British cuisine means very much. Some*

English people could dispense with turkey and goose, but a Christmas dinner in Britain without a traditional Christmas pudding would be strange indeed! The Christmas pudding is a direct descendant' of the old time plum porridge, beloved by English people in the Middle Ages» [15, с. 89]. Ми спробували визначити джерела походження цього матеріалу. Виявилось, що він розміщений виключно на навчальних порталах, а автор його невідомий. Щодо самого тексту, то він у спрощеному вигляді надає фактичну країнознавчу інформацію, а подані до нього завдання не орієнтують учнів на комунікацію чи розв'язання реальної проблеми, що говорить про цілковиту неавтентичність. Немає сумніву у правдивості поданої інформації, втім усе вказує на те, що цей текст був розроблений саме в навчальних цілях.

У секції «Listening» цього ж розділу учням пропонується спочатку прослухати фрагмент кулінарної радіопроеграми та визначити інгредієнти страви, а потім переказати рецепт однокласнику(ці). З прослуханого уривку можемо зробити висновок, що текст був спрощений і адаптований у студії спеціально для тих, хто вивчає англійську. Про це свідчать старанно відпрацьована артикуляція мовця, неприродний темп розповіді, відсутність побічного шуму, висока якість запису. Ми вважаємо, що такий матеріал спотворює розуміння справжньої мови й не буде корисним для учнів у ситуаціях реального спілкування. У якості завдання на етапі «Post-listening», автор підручника пропонує школярам поділитися на три групи, кожна з яких має прочитати запропонований рецепт і представити його іншій групі. Такі рецепти реально існують, отже це завдання вважаємо автентичним. На домашнє завдання кожен учень повинен самостійно підготувати рецепт однієї з українських страв і представити його на клас. Як бачимо, видання О. Карпюк для 10 класу побудоване на паралелях між рідною і виучуваною культурою. Проте вивчення англійської мови, як мови міжнародного спілкування вимагає від авторів НМК інтеграції у їх зміст текстових матеріалів про різні культури світу, тому вчитель може переформулювати завдання,

попросивши учнів обрати національну страву будь-якої країни та пояснити процес її приготування. На наш погляд, це сприятиме формуванню соціокультурної компетенції старшокласників і розширить їхній кругозір.

Аналогічний соціокультурний матеріал присутній у виданні цієї ж авторки для 11 класу. 7-й розділ підручника повністю присвячений мистецтву різних країн. Центральний текст розділу розміщено на ст. 172-174. Текст «The picture» є уривком з роману Ф. Пуллмана «Зруйнований міст»: «*Ginny, the main character of the story, is 16. She's turning out to be a brilliant artist like her mother, who died when she was a baby. In the extract you're going to read Ginny sees her mother's picture in the art gallery*» [16, с. 172]. Сам твір є цінним матеріалом для формування соціокультурної компетентності учнів. Він розповідає про життя 16-річної гаїтянки Джинні Ховард, мешканки афро-британської діаспори, що розташована в прибережному Уельсі. У ньому порушуються важливі проблеми расової й національної ідентичності, релігії та мови. Ф. Пуллман цим романом намагається показати, що темношкірі люди – це не дешева робоча сила, а повноцінні члени суспільства, які мають право на самореалізацію. Проте центральною темою твору є образотворче мистецтво представників «чорної» спільноти, яке поєднує в собі європейські техніки малювання, а також досвід і переживання людей негроїдної раси. Їх творіння постійно порівнюються з роботами митців-класиків різних епох, якими головна героїня дуже захоплюється. Твір занурює учнів в культурний світ британської темношкірої діаспори, вчить їх бути толерантними. Лексика у романі не така складна, оскільки він розрахований на підліткову аудиторію, тому його уривки цілком можна використовувати на уроках англійської мови в різних навчальних контекстах. Натомість О. Карпюк пропонує до поданого уривку набір традиційних завдань на засвоєння лексики, які ніяк не впливають на розвиток учнівської соціокультури. Своєю чергою ми вважаємо, що «Зруйнований міст» слід рекомендувати старшокласникам для домашнього читання мовою оригіналу.

Ст. 185 цього ж підручника (Додаток Б) повністю відведена для візуального

автентичного матеріалу. На ній розміщені репродукції шести відомих картин, кожна з яких репрезентує окремий напрям в образотворчому мистецтві. Завдання для роботи з цим візуальним матеріалом звучать так:

a) *Look at the pictures and say which of the words in the box you would use to describe each picture.*

b) Think and say:

- *Which of the above pictures would you put on walls in your flat?*
- *Which of the pictures do you like the best? Why?*
- *What's the most striking thing about it?*
- *What does it make you think of? [16, с. 185].*

Хоча ці запитання стимулюють учнів до мисленнєвих дій вищого порядку, вони не зосереджують увагу на культурному аспекті мистецьких творів.

Розглянувши підручники з англійської мови О. Д. Карпюк для старшої непрофільної школи можемо зробити висновок про те, що мова і культура у них не розглядаються цілісно. Незважаючи на присутність у цих виданнях автентичних текстів і живопису, перевага надається розвитку мовленнєвих навичок.

Для профільного вивчення англійської у багатьох школах України використовуються підручники Л. Морської. У її НМК для 10 класу цілий розділ також присвячено їжі. Великий акцент тут робиться не тільки на кухню англійських країн, але й українські національні страви. На відміну від непрофільного підручника тут можна знайти не лише цікаву інформацію про національні блюда, а й дізнатись правила поведінки за столом та прочитати текст про знаменитий Квінслендський фестиваль кавунів в Австралії. Проте, ці тексти також є спрощеними й неавтентичними.

Все ж деякі автентичні матеріали, як-от народні й літературні вислови про їжу, розміщені на сторінках цього видання [27, с. 90]:

1. *“What is food to one man may be fierce poison to others.”* Lucretius

2. *“There is no love sincerer than the love of food.”* Bernard Shaw
3. *“One should eat to live, not live to eat.”* Benjamin Franklin
4. *“Gluttony kills more than the sword.”* An American proverb
5. *“No man is lonely while eating spaghetti; it requires so much attention.”*

Christopher Morley

6. *“When one has tasted watermelon, he knows what the angels eat.”* Mark

Twain

7. *“Man does not live by bread alone.”* Moses
8. *“Roasted ducks don’t fly into your mouth.”* A proverb
9. *“One cannot think well, love well, sleep well, if one has not dined well.”*

Virginia Woolf.

Учням дається завдання на висловлення розуміння моралі кожного з висловів.

Яскравим прикладом автентичного завдання є впр. 4 на ст. 95: *«Read the recipe for Ukrainian borshch. Then make up your own recipe of some Ukrainian national dish and write it in your exercise book»*. Ця вправа враховує принципи сучасної методики навчання іноземних мов. Завдання пов’язане з реальним життям і має культурний зміст (Додаток В).

До речі, культура англомовних країн та України репрезентована у профільному підручнику двома останніми розділами. Тут, в основному, розміщені неавтентичні країнознавчі тексти, наприклад *«The Political system of the USA»*, *«Australia. The Land Down under»*, *«Thanksgiving Day»*. Частково автентичні тексти теж наявні у розділах про рідну та виучувану культури. Наприклад, текст *«Donald Trump on a Global Risk List»* узятий з сайту *«Breaking news English»*, який є одночасно й інформаційною, й навчальною платформою, бо всі тексти реальних новин на ній адаптуються під конкретні рівні іншомовної компетенції читачів. Ще одним прикладом напівавтентичного тексту є коротка біографія принцеси Діани на ст. 231-232.

Останній розділ навчального видання повністю присвячений рідній культурі. У ньому розміщені тексти, що розповідають про історію України від часів Київської Русі до незалежності. Тут також присутній приклад неавтентичного діалогу про наш національний одяг. На ст. 258-260 автор підручника вирішила розмістити адаптований текст про Київ, а одразу за ним перекладену версію гімну України, яку пропонується вивчити напам'ять. У додатках до цього видання можна знайти й англійський переклад «Заповіту» Т. Г. Шевченка.

Для формування навичок усної й письмової комунікації укладач НМК використовує різні типи завдань, в які вдало інтегрується соціокультурний аспект навчання:

1. *«Look at the map of Ukraine and say which countries our country borders on and which seas it is washed by. Use the model to help you. Then mention the administrative division of Ukraine»;*

2. *«Project work. Design a web-page or poster inviting tourists to spend a weekend at a picturesque place in the area where you live. Present it to your classmates» [27, с. 263];*

3. *«Write a magazine article about a famous Ukrainian pop star. Include an imaginary interview with that person. Write about what he/she does every day and what he/ she thinks about»;*

4. *«Write a letter to a famous Ukrainian musician. Ask him/her three questions about his/her life. Give him/ her three suggestions on what he/she should do in his/ her future»*

5. *«Look at the map of Kyiv and help an English tourist find Khreshchatyk. He is now in Prospekt Peremohy» [27, с. 267-268].*

Для закріплення пройденого лінгвокраїнознавчого матеріалу передбачений тест «How well you know Ukraine» на ст. 264-265.

НМК для 11 класу з англійської мови Л. Морської більш насичене

соціокультурним матеріалом. Вже у першому розділі «Generations: People and society» ми зустрічаємо текст «Birthday Traditions Around the Globe», звідки учні дізнаються про традиції святкування днів народжень у таких країнах, як Аргентина, Китай, Данія, Нідерланди, Ізраїль, Японія, В'єтнам, Норвегія, Еквадор, Ямайка, Мексика [28, с. 22]. Інформація про англомовні країни з'являється у розділі 3: «Hobbies and interests». Наприклад, з тексту на ст. 78 ми дізнаємось, що австралійці є дуже спортивною нацією. Автор тексту наводить статистичні дані щодо занять спортом серед чоловічого і жіночого населення Австралії різних вікових груп, з якої можна зробити висновок, що половина громадян цієї країни так чи інакше протягом певного періоду життя залучались до спорту на професійному чи аматорському рівні. Зі ст. 237 дізнаємося, що британці вміють розважатися, адже вони організували найбільший в Європі щорічний фестиваль – «London's Notting Hill Carnival».

Серед аудіоматеріалів до цього НМК також зустрічаються автентичні. На ст. 243-244 наведені уривки інтерв'ю з відомими британськими артистам Л. Хорне та Б. Конлі. До цих матеріалів подані типові тестові завдання та завдання на заповнення пропусків.

Згідно з чинними рекомендаціями МОН необхідно забезпечувати реалізацію принципу україноцентричності навчання навіть у процесі вивчення англійської мови, тому нітрохи не дивно, що автор досліджуваного НМК включив у його зміст текст «Touring Ukraine on a Bike». У тексті розповідається про велотури Карпатами, Києвом та Львовом. Під описом велотурів розташовані відгуки туристів з Великої Британії, США й Швеції. У розділі 6, що повністю присвячений відкриттям у науці й техніці, згадуються найвидатніші українські науковці двох останніх століть: М. В'язовська, О. Богомолець, Ю. Кондратюк, І. Мечников, М. Амосов, Б. Патон, С. Корольов та ін. Щоб дати старшокласникам привід пишатися досягненнями видатних українців, Л. Морська пропонує виконати інформаційно-пошукове завдання (див. додаток В): «Match the names

with the photos. Say what you know about the people in the photos and their scientific discoveries. Prepare a factfile on one of them. You may use the Internet resources listed below. Say what other Ukrainians in science you know and mention their scientific achievements» [28, с. 186]. Цікаву інформацію про Україну виявляємо у тексті «Job opportunities for Foreigners in Ukraine». У ньому розповідається, що не тільки українці їдуть на заробітки за кордон. Український ринок праці дуже потребує іноземців, які зможуть навчати наших громадян мовам або займатись синхронним перекладом. Затребуваними також є програмісти і шеф-кухарі.

Отже, аналіз вітчизняних навчальних видань з англійської мови для старших класів виявив, що культурологічний матеріал у підручниках, як правило, представлений текстами, що описують так звану «Велику культуру». Ці тексти є здебільшого спрощеними, але мають поверхневі ознаки автентичності. Укладачі сучасних НМК приділяють велику увагу рідній і виучуваній культурі, проте часто нехтують тим фактом, що англійська мова як міжнародна може використовуватись в різних культурних контекстах, а відтак учень повинен володіти основами загальнокультурної компетентності, тобто знати як поводити себе в процесі спілкування не тільки з носіями мови, але й з тими, для кого англійська не є рідною. У профільних виданнях ця проблема певною мірою врахована, в той час як укладач підручників рівня стандарту обмежується лише інформацією про рідну й цільову культури.

2.2. Зміст та аналіз експериментальної роботи з розвитку соціокультурної компетентності учнів старших класів автентичними засобами

Експериментальна робота проводилась у Тернопільській загальноосвітній школі №16 ім. В. Левицького у період з 01.09.2023 до 28.09.2023р. Учасниками експерименту стали 32 учні 10-Б класу. Дослідження проводилось в рамках вивчення предмету «Англійська мова».

Мета експерименту – визначити, якою мірою використання автентичних

матеріалів сприяє покращенню формування соціокультурної компетенції учнів старшої школи.

Для порівняння ефективності навчання в контрольній та експериментальній групах було проведене констатувальне та постекспериментальне тестування, що дозволило виявити приблизний ступінь сформованості соціокультурної компетенції старшокласників. Дослідження здійснювалось у три етапи.

На *констатувальному етапі* дослідження було проведене спостереження за діяльністю учнів старших класів ТЗОШ №16 під час уроків англійської мови, тривалістю в один робочий тиждень. За результатами спостереження відбувся поділ учнів на контрольну та експериментальну групи таким чином, щоб загальний рівень іншомовної компетенції у цих групах був приблизно однаковим. Після розподілу учнів на групи ми провели доекспериментальне тестування за допомогою Google forms, щоб з'ясувати рівень фактичних знань про культуру англomовних країн (Додаток Д). Подальша робота на цьому етапі полягала в аналізі отриманих результатів констатувального зрізу знань, визначення сильних і слабких сторін соціокультурної компетентності суб'єктів навчання. На цій стадії було окреслено подальші шляхи експериментальної роботи з формування СК, а саме дібрано методи автентичного навчання, які б відповідали поточному рівню іншомовної компетенції учнів, цілям навчальної програми й меті нашого дослідження; розроблено відповідні плани-конспекти уроків, електронні анкети та роздатковий матеріал.

На *формуальному етапі* було проведено три експериментальні уроки з розвитку соціокультурної компетенції старшокласників згідно з розробленими планами-конспектами з використанням друкованих, ілюстративних та аудіовізуальних автентичних матеріалів. Після кожного завдання відбувалось усне обговорення, під час якого учні описували, аналізували, узагальнювали та критикували отриману інформацію про виучувані культури.

На *контрольному етапі* було проведено післяекспериментальний зріз знань також за допомогою Google forms (див. додаток Д). Аналіз його результатів дав змогу зробити висновок про те, що застосування автентичних матеріалів на уроках англійської мови в 10-Б класі Тернопільської ЗОШ №16 ім. В. Левицького справило позитивний вплив на формування соціокультурної компетенції учнів.

Для оцінки успішності учнів нами були визначені *п'ять критеріїв*, якими ми керувались на всіх етапах дослідження (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Дескриптори критеріїв оцінки соціокультурної компетенції

Критерій I	Знання історико-географічних відомостей про англomовні країни.
Критерій II	Обізнаність про типову поведінку представників англomовних націй.
Критерій III	Обізнаність про особливості комунікації з представниками англomовних етносів.
Критерій IV	Обізнаність про міжкультурні зв'язки України з англomовним світом.
Критерій V	Особистісна готовність до здійснення міжкультурної комунікації в англomовному культурному просторі.

Згідно з цими критеріями, у вебдодатку «Google Форми», нами були розроблені тестові завдання, які ми поділили на п'ять блоків. Кожен блок тестування відповідав певному критерію оцінки соціокультурної компетентності старшокласників. Встановлена максимальна кількість балів за кожен тест дорівнювала 25. Ціна кожної правильної відповіді дорівнювала одному балу. Деякі запитання могли мати декілька правильних відповідей або містити варіанти для відкритої відповіді, що зумовлено особистісними стратегіями комунікативної поведінки респондентів у тих чи інших ситуаціях міжкультурної взаємодії. У тому випадку, якщо учень давав самостійну відповідь на запитання, ігноруючи запропоновані варіанти, правильною вважалася та відповідь, яка б відповідала ustalеним нормам поведінки в англomовних країнах. На наш погляд, такий підхід до тестування дозволяє розвивати критичне мислення учнів, стимулює рефлексію. Результати тестування пропонуємо інтерпретувати таким чином:

- високий рівень соціокультурної компетенції – вище 20 балів;
- достатній рівень соціокультурної компетенції – 16-20 балів;
- задовільний рівень соціокультурної компетенції – 10-15 балів;
- низький рівень соціокультурної компетенції – нижче 10 балів.

Високим рівнем соціокультурної компетентності (21-25 балів) володіє учень, який чітко усвідомлює особливості поведінки представників виучуваної культури під час вербальної і невербальної комунікації; розуміє культурний контекст, який впливає на цю поведінку; вміє пристосовуватись до норм життя в англomовній культурі, але одночасно готовий впливати на співрозмовників-іноземців, послуговуючись відповідними засобами комунікації.

Достатній рівень (16-20 балів) розвитку соціокультурної компетенції має старшокласник, який добре обізнаний з особливостями поведінки представників англomовних народів; вміє підлаштовуватись під них; правильно використовує засоби вербальної та невербальної комунікації, але готовий проявляти ініціативу в процесі міжкультурної взаємодії тільки в зручних для нього ситуаціях.

Задовільний рівень (10-15 балів) сформованості соціокультурної компетенції означає, що індивід володіє базовою інформацією про цільові культури; знає про взаємозв'язки цих культур з рідною культурою; вміє визначати основні риси комунікативної поведінки представників англomовних народів; за потреби використовує фонові знання про культуру, але не вміє діяти в непередбачуваних обставинах. В процесі міжкультурного діалогу, як правило, віддає ініціативу співрозмовнику-іноземцю.

Низький рівень (нижче 10 балів) розвитку соціокультурної компетентності означає, що учень поверхнево обізнаний з історико-географічними відомостями про країни, що вивчаються; не володіє інформацією про взаємозв'язки рідної й цільової культур; не знає про особливості комунікативної поведінки представників англomовних країн; не виявляє інтересу до вивчення іноземних мов та культур; прагне уникати контактів з представниками інших націй.

Результати передекспериментального зрізу знань учнів за визначеними критеріями наведені у табл. 2.2. і 2.3.

Таблиця 2.2

Оцінка рівня сформованості соціокультурної компетенції учнів
експериментальної групи на констатувальному етапі дослідження

Учасники	Середні показники констатувального зрізу					
	Учень	Кр. I	Кр. II	Кр. III	Кр. IV	Кр. V
1. Аліна К.	4	3	2	2	3	14
2. Леонід Ш.	2	3	2	3	4	15
3. Вікторія М.	3	1	1	2	3	10
4. Анна С.	5	4	4	4	4	21
5. Вадим М.	4	2	2	4	3	15
6. Уляна В.	4	2	2	3	4	15
7. Вікторія П.	5	4	3	4	4	20
8. Анастасія К.	5	3	4	4	4	20
9. Богдан К.	5	4	3	4	3	19
10. Максим Г.	5	4	3	3	3	18
11. Максим Л.	4	3	2	3	3	15
12. Ігор Ч.	2	1	1	2	1	7
13. Владислав С.	2	4	2	2	3	13
14. Вероніка Б.	4	4	3	3	4	18
15. Каріна Ф.	4	3	4	4	3	18
16. Діана С.	5	3	3	4	3	18
Середнє значення	3,9	3	2,6	3,2	3,3	16

Таблиця 2.3

Оцінка рівня сформованості соціокультурної компетенції учнів
контрольної групи на констатувальному етапі дослідження

Учасники	Середні показники констатувального зрізу					
	Учень	Кр. I	Кр. II	Кр. III	Кр. IV	Кр. V
1. Святослав Д.	1	3	2	2	3	12
2. Денис С.	2	3	2	3	4	14
3. Женев'єва М.	5	4	5	4	5	23
4. Тетяна Д.	4	4	4	4	4	20

Продовж. табл. 2.3

5. Аліна П.	4	5	3	5	3	20
6. Владислав Д.	4	3	3	3	2	15
7. Вікторія К.	5	3	3	5	4	20
8. Марта Т.	4	4	4	4	3	19
9. Дмитро К.	3	2	2	4	2	13
10. Арсен К.	3	3	2	3	3	14
11. Вікторія С.	3	3	3	4	4	14
12. Вадим М.	2	3	3	0	2	10
13. Олександр М.	0	4	3	2	1	10
14. Аліна Б.	4	3	3	4	4	18
15. Владислав В.	4	3	3	4	2	16
16. Діана Н.	5	3	3	4	2	17
Середнє значення	3,3	3,3	3	3,4	3	16

Проведення доекспериментального зрізу дало змогу отримати такі результати: лише по одному учневі з кожної групи мали високий рівень соціокультурної компетентності; достатній рівень соціокультурних знань зафіксовано у 8 учасників експериментальної групи і 7 учасників контрольної групи; задовільний рівень СК виявлено у 6 респондентів з експериментальної групи і 8 учнів з контрольної групи. В експериментальній групі присутній лише один старшокласник з низьким рівнем соціокультурної обізнаності, в той час як у контрольній групі таких учнів не виявлено.

Відштовхуючись від результатів тестування і поточного рівня іншомовної компетенції учнів 10 класу ТЗОШ 16, ми розробили систему з *трьох експериментальних уроків за теми: «First time in the UK», «First time in the USA», «Ukraine and English-speaking world»*. Зміст всіх уроків передбачав активне використання автентичних матеріалів і орієнтував учнів на комунікативну практику. Ці конспекти уроків (додаток Ж) застосовувались лише для навчання учнів, що входили в експериментальну групу, в той час як контрольна група працювала з іншим вчителем за підручником «Prime Time 4» згідно з програмою.

Перший урок із циклу експериментальних більшою мірою стосувався

британської культури, але включав коротку інформаційну довідку про інші найбільш відомі англomовні країни, зокрема США, Канаду, Австралію, Індію, Ірландію, Нову Зеландію і ПАР.

За презентацією інформації про англomовні країни слідували завдання на розуміння автентичного матеріалу. В якості автентичного матеріалу до цього уроку було використане відео британської тревел-блогерки Анни Голдман, яка розповідала про 10 неписаних правил для туристів, що планують відвідати її батьківщину. До відео було запропоновано два завдання:

Ex. 1. Decide whether these statements are *true* or *false*.

1. *The full official name of the UK is The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.*

2. *The British tend to complain about their problems all the time.*

3. *When using an elevator in the UK, you have to stand on the left side.*

4. *You have to wait patiently for your turn.*

5. *The British highly appreciate gratitude.*

6. *It's OK to hug a stranger in the UK.*

7. *The British don't like to be asked if they have ever seen a member of the royal family in person.*

8. *You may refuse a cup of tea when visiting someone.*

9. *Religion and politics can be discussed with strangers in the UK.*

10. *You should avoid eye contact with strangers.*

Ex. 2. Discussion: *Which of the rules mentioned in the video seemed most surprising to you, and why?*

Оскільки матеріал відповідав темі й меті експериментального уроку і був підібраний з урахуванням поточного рівня іншомовної компетенції старшокласників (рівень B1+ за шкалою CEFR), то вони не відчули жодних труднощів при його виконанні й дали щонайменше 8 правильних відповідей з 10.

Виконання домашнього завдання за темою цього уроку ще раз спонукало учнів до аналізу спільних і відмінних рис рідної й цільової культур. Мета його полягала у тому, щоб навчити старшокласників давати інформацію про рідну культуру іноземною мовою. Учасники експериментальної групи повинні були написати листи з порадами для англійця, який збирається приїхати в Україну (див. додаток Ж).

Другим в системі уроків з розвитку соціокультурної компетенції **був урок на тему: «First time in the USA»**, головна ціль якого полягала в оволодінні базовою інформацією про культуру США. Для введення учнів в іншомовну атмосферу використовувалась пісня виконавиці Lana Del Rey «Looking for America». Текст і звуковий ряд цієї пісні є доступними для учнівського розуміння, а географічні назви (*San Francisco, Fresno, New York City, Hudson River, Lake Placid*), що звучать у пісні, є знайомими для більшості старшокласників. Поставлені після прослуховування пісні запитання стимулюють учнів до відтворення фонових знань виучуваною мовою. Запитання №2 змушує десятикласників заглибитись в політичний підтекст пісні тому, що її основною темою є дві масові стрілянини, що відбулися у США у 2019 р.

Основним етапом уроку була робота над фрагментами автентичної статті про особливості американського менталітету. Учасників експериментальної групи було поділено на три підгрупи, кожна з яких отримала один з фрагментів статті. Перша підгрупа вивчала особливості вербальної комунікації американців; друга – невербальної; третя – правила поведінки у США. Спочатку учні повинні були з'єднати заголовки з абзацами у тексті, а потім усно обмінятися інформацією з двома іншими підгрупами. Після цього, на основі прочитаного і почутого матеріалу, кожна група склала короткий перелік того, що є прийнятним і неприйнятним в американській культурі. Завдання виконувалось у письмовій формі з подальшою усною презентацією. Це завдання підвело старшокласників до аналізу спільного і відмінного у британській і американській культурах.

Для закріплення матеріалу уроку, учням було запропоновано переглянути 8-хвилинне відео «American Things Europeans Find Weird» з англомовного YouTube-каналу «World friends», тематика якого присвячена культурному різноманіттю. Особливістю цього каналу є те, що представники молоді різних країн організують очні зустрічі для того, щоб обговорити різні культурні аспекти й стереотипи, пов'язані з їхніми країнами, як-от різниця у вимові слів, різниця у жестах, символах, життєвих звичках тощо. Відео учні переглядали вдома, а враженнями від перегляду ділились на наступному уроці.

Останній урок циклу стосувався міжкультурних зав'язків України та англомовного світу, оскільки учням важливо вміти не тільки правильно інтерпретувати типову поведінку представників англомовних націй, але й розуміти, якою бачать нашу країну вони. Цей урок був найбільш насичений автентичним матеріалом.

Урок розпочався з зачитування уривку поеми «Мазепа» Дж. Байрона. Ця поема є знайомою для учнів, бо вони вже вивчали її у 9 класі на предметі «Зарубіжна література».

Першим елементом основної частини уроку було читання. Текст для читання був узятий з сайту індійського англомовного медіахолдингу «Republic TV». У статті йшлося про голлівудських зірок, що мають українське коріння. Завдання полягало в тому, щоб з'єднати імена і фото зірок з фактами їх біографій.

Наступний етап уроку включав перегляд коротких уривків з відомих англомовних фільмів, серіалів та мультфільмів, у яких згадувалась Україна. Учні повинні були визначити позитивні й негативні контексти згадування нашої країни у цих картинах, а також дослідити коментарі під відео на платформі YouTube, щоб визначити ставлення іноземців до України.

Виконання цього завдання плавно підвело учнів до наступної стадії уроку, на якій учні дізналися про всесвітньовідомий український ресторан «Веселка» у велелюдній частині Нью-Йорка, оскільки в цьому ресторані знімалися епізоди

кількох відомих кінокартин. Завдання до цієї частини уроку було розраховане на розвиток навичок письма і соціокультурної компетенції учнів. Старшокласники працювали самостійно:

Check the restaurant's website: <https://veselka.com/>. Choose any question you like, find the information, and try to answer in written form:

- 1. Who founded the Ukrainian restaurant in New York and when?*
- 2. What movies were filmed here?*
- 3. Is the food served in the restaurant different from typical Ukrainian cuisine?*

If so, how does it differ?

- 4. Study the menu. What dish would you like to try right now and why?*

Домашнє завдання до теми теж було актуальним: на основі прослуханого 5-хвилинного подкасту від американської радіокомпанії «NPR», учні повинні були визначити реакцію американців на повномасштабне вторгнення в Україну.

Таким чином, матеріал уроку «Ukraine and English-speaking world» допоміг учням активізувати всі чотири мовленнєві навички та викликав у них почуття гордості за рідну культуру.

На контрольному етапі педагогічного експерименту нами було використано матеріал системи уроків з розвитку соціокультурної компетентності для укладання післяекспериментального тесту (додаток 3), який за змістом нагадував передекспериментальний. Контрольний зріз знань проводився в обох групах. Результати тестування відображені у табл. 2.4 і 2.5.

Таблиця 2.4

Оцінка рівня сформованості соціокультурної компетенції учнів
експериментальної групи на контрольному етапі дослідження

Учасники	Середні показники постекспериментального зрізу					
	Кр. I	Кр. II	Кр. III	Кр. IV	Кр. V	Загалом
1. Аліна К.	3	3	2	4	3	15
2. Леонід Ш.	3	3	3	3	3	15

Продовж. табл. 2.4

3. Вікторія М.	3	3	3	2	3	14
4. Анна С.	5	4	4	5	4	22
5. Вадим М.	5	3	3	4	3	18
6. Уляна В.	5	3	4	3	5	20
7. Вікторія П.	5	4	5	5	4	23
8. Анастасія К.	5	3	4	5	4	21
9. Богдан К.	5	4	3	5	3	20
10. Максим Г.	5	4	4	4	3	20
11. Максим Л.	4	3	3	5	4	19
12. Ігор Ч.	2	3	2	3	3	13
13. Владислав С.	5	4	4	4	3	20
14. Вероніка Б.	5	4	3	5	5	22
15. Каріна Ф.	5	3	3	5	3	19
16. Діана С.	4	3	3	3	3	16
Середнє значення	4,3	3,4	3,3	4,1	3,5	18,6

Таблиця 2.5

Оцінка рівня сформованості соціокультурної компетенції учнів *контрольної групи* на контрольному етапі дослідження

Учасники	Середні показники постекспериментального зрізу					
	Кр. I	Кр. II	Кр. III	Кр. IV	Кр. V	Загалом
1. Святослав Д.	2	3	2	2	3	13
2. Денис С.	3	3	2	2	4	14
3. Женев'єва М.	4	4	4	5	5	22
4. Тетяна Д.	4	4	4	3	4	19
5. Аліна П.	5	5	3	5	3	21
6. Владислав Д.	3	3	4	3	2	15
7. Вікторія К.	5	3	3	3	3	17
8. Марта Т.	4	4	4	5	3	20
9. Дмитро К.	3	2	2	3	2	12
10. Арсен К.	3	3	2	3	3	14
11. Вікторія С.	3	3	3	5	4	15
12. Вадим М.	3	3	3	1	1	11
13. Олександр М.	2	4	3	2	2	13
14. Аліна Б.	3	3	3	4	3	16

Продовж. табл. 2.5

15. Владислав В.	3	3	3	4	3	16
16. Діана Н.	4	3	3	4	3	17
Середнє значення	3,4	3,3	3	3,4	3	16,1

За результатами постекспериментального зрізу в ЕГ, кількість учнів з високим рівнем соціокультурної компетенції збільшилась з 1 до 4; не змінилась кількість учнів з достатнім рівнем, проте зафіксовано зменшення кількості учасників ЕГ із задовільним рівнем соціокультурної компетенції з 6 до 4. Учні з низьким рівнем соціокультурних знань в обох групах не виявлено. Аналіз вимірювання соціокультурної компетенції у КГ теж виявив певні зміни у кількісному співвідношенні учнів задовільного, достатнього і високого рівнів соціокультурної компетенції, так кількість учнів з високим рівнем знань зросла з 1 до 2; кількість учнів з достатнім рівнем знань з 7 до 8; знизилась кількість учнів задовільного рівня з 8 до 6, але приріст загального результату у цій групі становив лише 0,1 бала, що у відсотковому співвідношенні дорівнює 0,4%. Своєю чергою, приріст загального результату в ЕГ становив 2,6 балів, що у відсотковому співвідношенні дорівнює 10,4%, відтак десятикласники з ЕГ впорались із завданнями післяекспериментального тесту на 10% краще.

В результаті проведення експерименту зафіксовано зростання знань десятикласників ЕГ за всіма п'ятьма показниками. Найбільш істотні зміни показників відбулися за критеріями III і IV (14% і 18% зростання відповідно). Найменший показник зростання зафіксовано за критерієм V – 4%. Показники за критеріями I і II зросли на 8%. Показники II, III, IV, V у КГ залишились без змін. Зафіксовано лише незначне зростання у 2% за критерієм I серед респондентів КГ. На рис. 2.1, 2.2 і 2.3 показано порівняльну інфографіку показників успішності учнів згідно з критеріями оцінювання.

Рисунок 2.1

Порівняльна інфографіка рівня сформованості СК в *експериментальній групі* на констатувальному і контрольному етапах кваліфікаційного дослідження

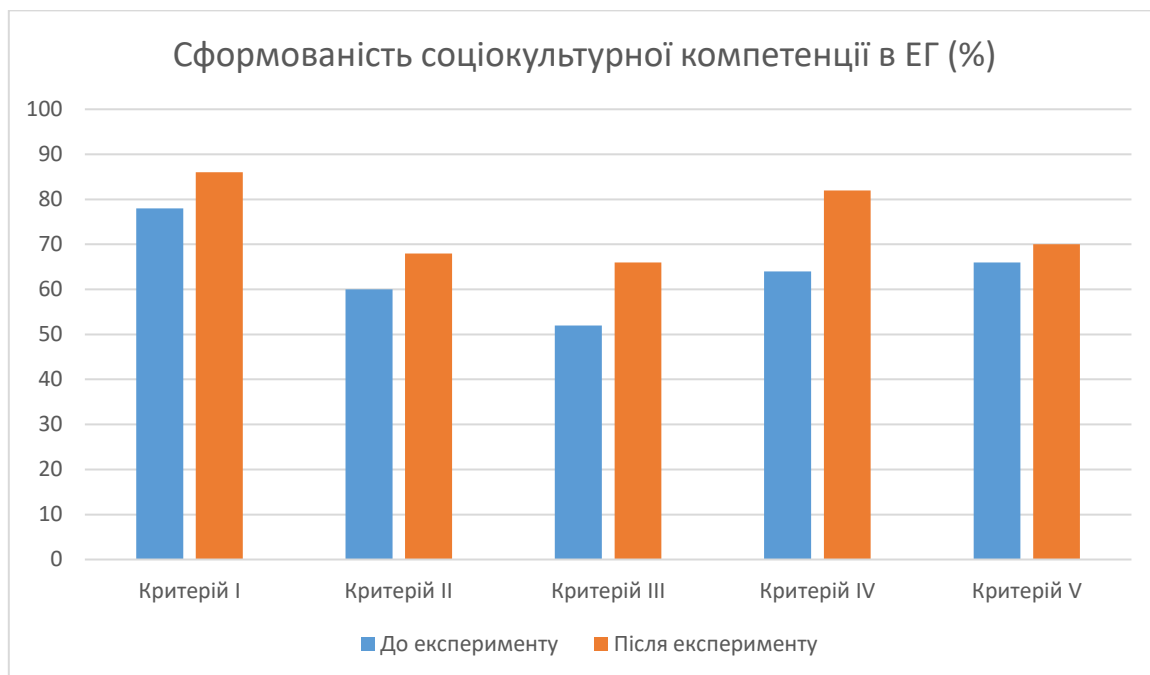
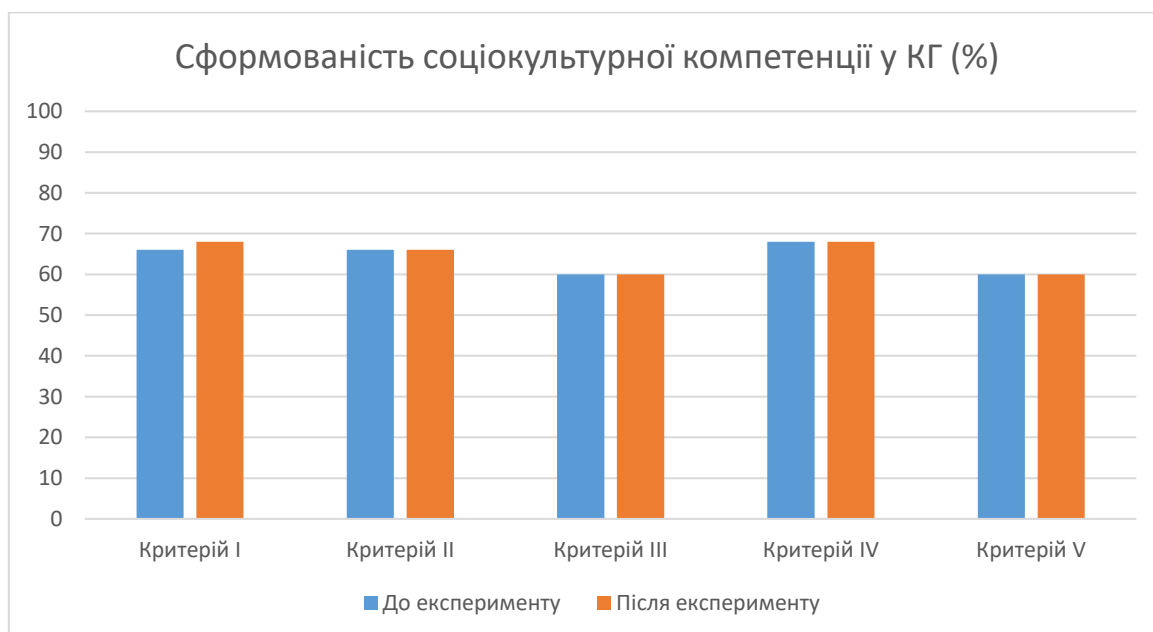
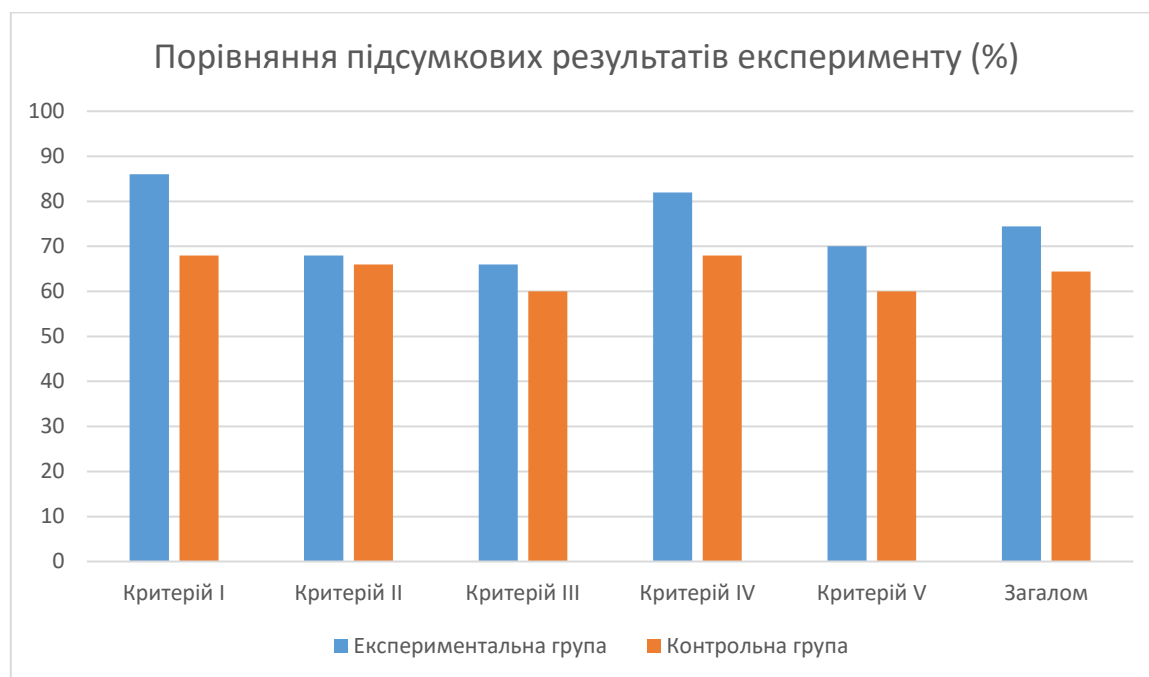

Рисунок 2.2

Порівняльна інфографіка рівня сформованості СК учнів *контрольної групи* на констатувальному і контрольному етапах дослідження

Порівняльна інфографіка рівня сформованості СК учнів *експериментальної і контрольної груп* на підсумковому етапі дослідження

Щодо ефективності навчання учнів експериментальної й контрольної груп 10-Б кл. ТЗОШ №16 соціокультурній компетентності встановлено, що десятикласники з ЕГ показали на 10% кращий загальний результат, ніж їхні однокласники з КГ (74,4% проти 64,4%). Експериментальна група навчалася за допомогою автентичних матеріалів, в той час як контрольна група використовувала визначений закладом освіти НМК. Рівень успішності в засвоєнні лінгвокультурного матеріалу учасників ЕГ перевершив рівень учасників КГ за всіма критеріями. Так, найбільш помітною є перевага ЕГ за критеріями I і IV (18% і 14% відповідно). Рівень розвитку СК у старшокласників з ЕГ за критерієм V перевищив КГ на 10%; за критерієм III на 6%. Найменшою є перевага учасників ЕГ за критерієм II – всього 2%. Отримані результати педагогічного експерименту вважаємо позитивними з огляду на його короткотривалість.

2.3. Методичні рекомендації з використання автентичних матеріалів для розвитку соціокультурної компетентності старшокласників

Проведення педагогічного експерименту у 10-Б класі Тернопільської ЗОШ 16 виявило, що автентичні матеріали відіграють ключову роль у формуванні соціокультурної компетентності старшокласників. Втім, позитивні результати досягаються лише за умови правильного підбору таких матеріалів. Вчителю англійської мови слід уміти орієнтуватися в різноманітті автентичних матеріалів, адже незважаючи на те, що вони є реальними продуктами культури, не всі вони мають позитивний вплив розвиток соціокультурної свідомості особистості. Це зумовлює необхідність розробки критеріїв і чітких правил використання їх у світлі досліджуваної проблеми.

Повертаючись до слів Дж. Хармера про те, що мова, яка звучить у класі, нічим не повинна відрізнятися від тієї мови, якою носії користуються в повсякденних ситуація, слід окреслити такі критерії вибору автентичних матеріалів [68, с. 247]:

- матеріал має бути розроблений спеціально для носіїв мови, а цілі його створення є відмінними від навчання англійської мови;
- матеріал повинен відповідати поточному рівню іншомовної компетентності учнів;
- при виборі матеріалу слід враховувати уподобання учнів.

Ці критерії є загальними для всіх типів автентичних матеріалів в контексті досліджуваної теми, але ми вбачаємо за доцільне представити методичні рекомендації для кожного виду окремо.

Як вже було зазначено нами раніше, особливу методичну цінність для формування соціокультурної компетентності учнів 10-11 кл. мають автентичні відеоматеріали. Вчитель повинен досконало володіти методикою використання таких матеріалів, ретельно підбирати й адаптувати їх. Так, на думку Т. Господинчик, під час введення учнів у нову тему, слід використовувати

фрагменти з художніх фільмів, а при презентації нового матеріалу доцільно буде показати фрагмент з документального фільму [11, с. 57]. Відеофрагменти також будуть корисними на етапі закріплення й перевірки засвоєння мовного і позамовного матеріалу. Кіноуроки можуть стати чудовою заміною традиційному аудіюванню, яке учні часто розцінюють лише як набір незрозумілих слів. Втім, варто пам'ятати, що змістове навантаження подібних записів є далеко не єдиним критерієм їх вибору. Важливо також, щоб якість матеріалів була якомога вищою. Звук і картинка мають бути максимально доступними для учнівського сприйняття. Необхідно звертати увагу й на тривалість уривків. На нашу думку, оптимальна тривалість відеозапису – 3 хв, максимальна – 5 хв. Якщо вчитель зумів правильно організувати процес сприйняття учнями поданого уривку, то цей уривок згодом стає предметом жвавого обговорення. Кожен учень повинен вміти висловлювати власну думку щодо переглянутого уривку, оцінювати вчинки героїв кінокартини, розуміти логіку поведінки представників цільової культури [19], [73].

Варто розуміти, що при використанні автентичних відеоматеріалів навіть у класах з досить високим рівнем знань труднощі не виключені, адже творці англomовного контенту досить часто вживають просторічну діалектну лексику при взаємодії з аудиторією. Англійська мова є досить різноманітною. Змоделюємо таку ситуацію: вчитель вирішив показати учням уривок з інтерв'ю, в якому «білий» американський журналіст ставить запитання популярній афроамериканській співачці. Інтерв'юер спілкується зі співачкою американською англійською, в той час як сама зірка у своїх відповідях використовує елементи ебоніки, яку почасти не розуміють навіть самі європеоїдні американці, а як відреагують на це українські старшокласники, звиклі до академічних ретельно артикульованих зразків британської вимови? Скоріш за все вони матимуть серйозні труднощі з інтерпретацією сказаного. З одного боку, цей уривок може бути використаний як наочна демонстрація різниці

африканського та американського культурних світів, що співіснують в єдиному мовному середовищі, а з іншого – матеріал безкорисний з точки зору формування комунікативної компетенції учнів. Варто розуміти, що яким би цікавим та інформативним не був матеріал, він обов'язково повинен відповідати трьом критеріям: а) рівень знань учнів; б) вік учнів; в) наявність методичного потенціалу до розвитку соціокультурної та комунікативної компетенцій у їх взаємозв'язку. Отже, наведений вище приклад ілюструє випадок неправильного застосування автентичного матеріалу в навчальному процесі, так як цей матеріал не відповідає комунікативним можливостям учнів, відповідно і не може їх розширити. Розв'язанням цієї проблеми може стати заміна матеріалу або відмова від нього. Наше рішення підтверджується цитатою А. Гілмора: *«Автентичність не обов'язково означає "добре", так само як вигадка не завжди означає "погано"»* (переклад наш. – А.К.) [65, с. 71]. Висловлюючи цю тезу, фахівець не мав наміру відмовити педагогів від використання автентичних матеріалів, а лише застерігав їх від наслідків застосування нерелевантної автентичності. Наукові пошуки цього дослідника і наші особисті спостереження спонукали нас до створення добірки найвідповідніших *відеоресурсів*, які можуть бути корисними для формування соціокультурної компетенції старшокласників:

- уривки з конференцій TED Talks на лінгвокультурну тематику;
- National Geographic (уривки з документальних фільмів про природу та культуру різних країн);
- YouTube-канали міжнародних інформаційних агентств BBC, CNN, VOA (використання цих ресурсів допоможе учням залишатися в курсі актуальних подій в англomовних країнах і в цілому світі);
- YouTube-канали відомих тревел-блогерів (Anna Goldman, Tara Michelle, Cary Cakes, Ryan Shirley);
- фрагменти художніх фільмів;
- відеокліпи популярних виконавців.

Зазначені відеоресурси допоможуть учням не лише відточити навички слухання і говоріння, але й розширять їхнє культурне бачення світу.

Найпоширенішим і найлегшим матеріалом для сприйняття мовної й позамовної інформації є *автентична пісня*. Музичні твори легко знайти та використати на уроці англійської мови у старшій школі, оскільки вони є короткими за тривалістю і зрозумілими за змістом.

Більш складною групою автентичних матеріалів, що забезпечує сприйняття іншомовної інформації на слух, є *автентичні подкасти*. Їх складність полягає у неможливості адаптації. Вивчення іноземної мови за допомогою подкастів вимагає від вчителя прискіпливої підготовки до уроку. Педагог повинен прослухати велику кількість записів, щоб переконатися у тому, чи справді вони будуть зрозумілими й корисними для старшокласників, чи відповідають вони темі й меті уроку. Також необхідно звернути увагу на тривалість записів. Після вибору відповідних аудіозаписів вчитель приступає до планування уроку, включаючи в нього такі обов'язкові елементи як підготовку до сприйняття інформації з подкасту, слухання подкасту і тестування учнів за змістом почутого [9, с. 101]. Важливо розробляти не тільки лексико-граматичні завдання, але й такі, що вимагають зосередженості уваги учнів на лінгвопрагматичних аспектах мовлення (поведінка й емоції мовців під час комунікативної ситуації). Наведемо приклади подкаст-ресурсів, які орієнтовані на культурознавчий матеріал:

- CBC Edmonton podcasts (подкасти відомої канадської телерадіокомпанії, що висвітлює історичні, політичні, мистецькі та соціальні реалії життя в цій країні);
- The Secret History of Hollywood (матеріали, які розкривають історію розвитку американського кінематографу в художній манері);
- NPR (це незалежна, неприбуткова медіа-організація у США, яка була заснована з метою інформування громадськості. Щодня NPR спілкується з

мільйонами американців в ефірі, щоб винести їхні думки, новини та ідеї на суспільне обговорення);

- The British Museum podcast (автори заглиблюються у всі аспекти роботи всесвітньовідомого Британського Музею. Тут можна почути про старовинні експонати й архівні документи);

- The Archers (сучасна адаптація легендарної мильної опери «Арчери», що транслюється BBC Radio 4 ще з 1951 року і відображає життя англійців у сільській місцевості);

- The English Heritage Podcast (описи відомих пам'яток англійської культури);

- The British History Podcast (історія Великої Британії від норманського завоювання до сьогодення);

- The History of English Podcast (історія розвитку розмовної англійської мови як мови міжнародного спілкування);

- No Such Thing as A Fish (комедійний подкаст, що висвітлює різні аспекти соціального життя у Великій Британії) [17, с. 85].

Не менш цінною для формування соціокультурної компетенції старшокласників є *художня література*. Літературні твори, хоча й можуть містити значний відсоток незнайомих слів, але вони, за потреби, можуть піддаватись редагуванню, адже кількість незнайомої лексики у тексті не повинна перевищувати 5%. Якщо учні можуть зрозуміти твір, то матеріал засвоїться підсвідомо, адже в процесі засвоєння задіється й емоційна сфера.

Головним викликом є те, що учні не мають достатньо досвіду роботи з цим видом матеріалів, тому навряд чи варто очікувати, що вони зрозуміють все, що побачать. Метою використання автентичних текстів на шкільному етапі вивчення мови має бути загальне розуміння їх суті, а вже в міру просування учнів шкалою CEFR, автентичні матеріали можна використати для дослідження глибинних аспектів мови, таких як формальна комунікація або стиль конкретного автора.

Варто завжди пам'ятати золоте правило методики використання автентичних матеріалів для учнів з низьким рівнем знань: «*Не спрощуй зміст – спрости завдання!*» [44, с. 108]. Це означає, що завжди слід звертати увагу учнів на головне, давати підказки й формулювати чіткі запитання до текстів. Окрім цього, використання опорних малюнків, фотографій і схем допоможе школярам при виконанні лексико-граматичних вправ, що додаються до автентичних матеріалів [30, с. 202].

Щодо видів автентичних матеріалів для самостійного читання, то зрозуміти культуру англомовних країн допоможуть як класичні художні твори Романтизму і Вікторіанської доби, так і вірші й романи сучасних митців-мульткультуралістів. Для ознайомлення з культурними особливостями англомовного світу ми насамперед рекомендуємо звернутися до творчості поетів-лейкистів В. Водсворта, Р. Сауті та С. Колріджа, а також лірики ранніх романтиків Дж. Байрона, П. Б. Шеллі, Дж. Кітса. Серед прозаїків найбільш інформативною в контексті дослідження культури є творчість Ч. Діккенса, В. Теккерея, Ш. Бронте, Льюїса Керрола; американців Джека Лондона і Марка Твена. До прочитання також слід рекомендувати уривки з творів англомовних письменників-мульткультуралістів сучасності (Р. Фленган, Ф. Пуллман, А. Рой, Дж. Кутзее, А. Горман, В. Т. Нгуєн, К. Вайтхед). В пригоді також стануть і *нелітературні автентичні джерела інформації друкованого типу*, зокрема:

- суспільно-політичні періодичні видання, що знайомлять учнів з актуальними подіями, які відбуваються у виучуваній культурі (Daily Mail, Daily Mirror, The Guardian, The Sun, The Times, The Daily Telegraph, Reader's digest, The New Yorker, Financial Times, The Observer, The Nation, USA Today);
- науково-популярні періодичні видання, які можна використовувати для ознайомлення старшокласників з науково-технічними здобутками країн, що вивчаються (National Geographic Traveler, Astronomy Magazine, New Scientist);
- кулінарні журнали (Sainsbury's Magazine, Food Network Magazine,

BBC goodfood);

- рекламні буклети і флаєри;
- путівники і мапи;
- меню ресторанів, барів, кафе тощо.

Якщо в педагогіці існують певні методи й прийоми розвитку соціокультурної компетенції, то питання *оцінювання цієї компетентності* залишається дискусійним. Це зумовлене абстрактністю самого поняття. Наприклад, комунікативні навички учня можна оцінити, враховуючи низку чітко визначених критеріїв (лексико-граматичне оформлення, обсяг, зв'язність мовлення і т.п.), в той час як соціокультурна компетенція важко піддається оцінюванню. Оцінити фактичні знання про культуру цілком можливо, а от визначити, чи змінили школярі свої погляди, чи стали вони толерантнішими, значно важче.

Попри всю суб'єктивність оцінювання соціокультурного аспекту навчання іноземних мов, фахівці намагаються розробити критерії й інструменти визначення рівня учнівської соціокультури. Наприклад, З. Бакум та О. Пальчикова при оцінюванні учнів в соціокультурному контексті пропонують керуватися мотиваційно-ціннісним, пізнавальним, оперативним і поведінково-діяльним критеріями, визначаючи при цьому елементарний, середній, достатній та високий рівні сформованості поліетнічної свідомості школярів [2, с. 130]. Беручи до уваги подані критерії, ми виокремили *низький, задовільний, достатній і високий рівні розвитку соціокультурної компетенції*. Інструментами оцінювання вважаємо питання з множинним вибором і діагностичні шкали до них (використовуються лише для оцінки фактичних знань). Для виявлення міжкультурних навичок пропонуються три типи тестів: (1) тести на ставлення, (2) тести на засвоєння культури, (3) тести на культурну обізнаність. Деякі методи викладання, що використовуються в міжкультурному навчанні, також можуть бути використані як методи психолого-педагогічного

оцінювання: культурні мінідрами, критичні інциденти, імітаційні ігри. Інші способи оцінювання включають: спостереження, інтерв'ю, анкетування, тематичні дослідження, аналіз рефлексивних записів, описи фотографій тощо [38, с. 83]. Слід зауважити, що в процесі формування соціокультурної компетенції старшокласників, завжди слід звертатися до їхнього особистого досвіду, і ставити перед ними такі завдання, які б змусили їх уявляти себе в ситуаціях міжкультурного спілкування.

В цьому контексті, найцікавішим методом оцінювання соціокультурної компетентності видається портфоліо міжкультурного досвіду М. Байрама. Воно містить власні учнівські роздуми та може стати одним з розділів мовного портфоліо. Основними його елементами є записи про крос-культурний досвід школяра і чек-лист для самооцінювання. Хоча портфоліо не дає повної інформації про рівень соціокультурної обізнаності, воно сприяє розвитку учнівської автономії. Саме в цьому полягає мета оцінювання соціокультурної компетентності [52, с. 32].

В успішності засвоєння учнями лінгвокультурного матеріалу ключове значення мають компетенція і досвід учителя, який повинен вміти систематично поглиблювати свої соціокультурні знання, адаптувати матеріал до загального рівня своїх учнів, постійно перебувати у пошуку нових методичних прийомів. Невід'ємним компонентом професійного розвитку будь-якого вчителя іноземної мови є його зацікавленість у вивченні політики, економіки, географії, історії, мистецтва, релігії, літератури та інших аспектів життя в тій культурі, мову якої він викладає. Педагоги також повинні постійно вивчати ідіоми, прислів'я та сучасну загальноживану лексику, які є відображенням світоглядної самобутності народу-носія цільової мови. Читаючи книги, переглядаючи автентичні фільми, спілкуючись з іноземцями, можна досягти високого рівня соціокультурної свідомості, відточити комунікативні навички [18, с. 251-252].

Підсумовуючи практичну частину дослідження зазначаємо, що в Україні

розроблена нормативно-правова база, яка слугує підставою для впровадження основ соціокультурної компетентності у процес вивчення англійської мови. На основі нормативних актів розроблені декілька навчально-методичних комплексів для стандартного і профільного рівнів навчання. У ці підручники інтегрований культурознавчий компонент, проте автентичних текстів у них не вистачає.

Знайомство з цільовою культурою повинно відбуватися за допомогою матеріалів, узятих з цієї культури. Використання НМК як єдиного джерела інформації, у цьому випадку, не є достатнім. Щоб підтвердити ефективність формування соціокультурної компетенції старшокласників засобами автентичних матеріалів, ми здійснили педагогічний експеримент у 10-Б класі ТЗОШ №16. Результат експерименту виявив позитивні зміни серед учнів, які засвоювали інформацію про виучувану культуру засобами автентичних матеріалів. Учні контрольної групи, які використовували НМК, продемонстрували під час контрольного зрізу знань практично такий же результат, як і під час констатувального зрізу, що доводить нашу точку зору.

На основі здійсненого нами експерименту, ми розробили методичні рекомендації, які допоможуть педагогам успішно розвивати соціокультурну компетенцію учнів 10-11кл. Насамперед ми пропонуємо використовувати відеоматеріали, такі як фрагменти англійських художніх фільмів і відео популярних тревел-блогерів. Застосування аудіоматеріалів також є корисним для формування соціокультурної свідомості. Учитель може запропонувати старшокласникам прослухати пісні або подкасти, що стосуються теми уроку. Цінним джерелом для отримання знань про культуру є література, як художня, так і публіцистична. Важливо, що який би вид автентичного матеріалу не використовувався, він має відповідати поточному рівневі іншомовної компетенції школярів і піддаватись оцінюванню. Формування учнівської соціокультури вимагає від педагога високого рівня фахової підготовки та бажання до безперервного професійного розвитку.

ВИСНОВКИ

У результаті цього дослідження нами було зроблено ряд висновків щодо використання автентичних матеріалів для розвитку соціокультурної компетенції учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу визначити основні суперечності у тлумаченні терміну соціокультурної компетентності, а також її структури та функцій різними дослідниками. На наш погляд, соціокультурна компетентність в межах педагогічного дискурсу – це багатокomпонентна структура, яка є сформованою на основі набутих знань системою уявлень про звичаї, традиції, цінності й реалії країн цільової мови, що допомагають застосовувати необхідні уміння і навички для здійснення ефективної міжкультурної комунікації.

Соціокультурний компонент є невіддільною складовою вивчення іноземних мов. Студентоцентрична методика навчання іноземної мови покликана підготувати учнів до вільного спілкування в цільовій культурі. Для досягнення цієї мети вчителю недостатньо подавати лише мовний матеріал, тому одне з його головних завдань – навчити учнів найважливішим поведінковим і комунікативним нормам виучуваної культури.

Розвиток мовленнєвих навичок у старшокласників повинен здійснюватися крізь призму культурних цінностей народу-носія цільової мови. Найефективнішими засобами вивчення культури є продукти цієї культури – автентичні матеріали. Автентичними повинні бути не тільки засоби, але й сам навчальний процес.

В контексті теорії автентичного навчання провідні методисти виокремили такі групи методів формування соціокультурної компетенції: компаративний метод, метод драматизації, метод візуалізації, метод кейс-стаді, метод інтегрованого навчання. Ці підходи реалізуються через принципи дедукції,

збалансованості, первинності, наочності, індивідуалізації, комунікативності, автентичності та принцип зв'язку навчання з життям. Розвиток соціокультурної компетенції є складним процесом, який включає три етапи: введення, розв'язання та інтерпретація. На цих етапах педагог використовує спеціальні дослідницькі, ігрові або творчі завдання.

Практична частина магістерської роботи полягала у підтвердженні доцільності застосування автентичних матеріалів для розвитку соціокультурної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Здійснивши огляд популярних вітчизняних навчально-методичних комплексів з англійської мови для учнів 10-11 кл. профільного і непрофільного рівнів навчання нам вдалось з'ясувати, що на їхніх сторінках здебільшого містяться неавтентичні або напівавтентичні тексти, які хоча й полегшують сприймання мовного, але ускладнюють розуміння позамовного контексту. Те саме стосується й аудіододатків до підручників О. Карпюк та Л. Морської. Здебільшого вони являють собою ретельно продумані й відмінно артикульовані зразки британської англійської. Такий матеріал є академічним і розрахований на мотивованого учня. З точки зору формування соціокультурної компетенції, цей матеріал не може вважатися корисним, оскільки він підтверджує стереотипні уявлення учнів про культуру, які можуть суттєво відрізнятися від реальності.

В ході експериментальної роботи з формування соціокультурної компетенції учнів 10-Б класу ТЗОШ №16, ми визначили п'ять основних критеріїв за якими оцінювали старшокласників під час констатувального і контрольного зрізів знань. Післяекспериментальне тестування загалом виявило позитивну динаміку змін у сприйнятті учнями англійських культур, незважаючи на те, що дослідження здійснювалось в три етапи, кожен з яких тривав лише тиждень. Дослідження показало, що учні десятого класу, які використовували автентичні матеріали в навчанні (експериментальна група), продемонстрували приріст загального результату на рівні 10,4%, тоді як результат контрольної групи, яка

використовувала традиційні засоби навчання, підвищився лише на 0,4%. Учасники експериментальної групи показали вищий рівень засвоєння країнознавчого матеріалу порівняно з учасниками контрольної групи за всіма показниками. Зокрема, перевага експериментальної групи була особливо помітною за критеріями I (18%) і IV (14%). Рівень розвитку соціокультурних навичок учасників експериментальної групи перевищив рівень контрольної групи на 10% за критерієм V і на 6% за критерієм III. Щодо критерію II, то перевага ЕГ над КГ склала всього 2%.

На підставі аналізу отриманих даних, у завершальній частині кваліфікаційної роботи ми представили свої поради для вчителів щодо використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови для формування соціокультурної компетенції учнів. Найефективнішими засобами розвитку цієї компетенції ми вважаємо автентичні відеоматеріали, подкасти, художню та інформаційну літературу, мета створення яких є відмінною від навчання, але які відповідають поточному рівню іншомовної компетенції школярів. Ми також звертаємо увагу на те, що не тільки зміст, але і якість цих матеріалів повинна бути відповідною. Лише так педагог зможе забезпечити сприйняття країнознавчого матеріалу і вплинути на культурний світогляд підопічних.

Таким чином, отримані результати педагогічного експерименту вважаємо позитивними, а завдання магістерського дослідження – вирішеними.

Варто зауважити, що ця наукова розвідка має низку обмежень і не може вважатися вичерпною, оскільки педагогічним експериментом була охоплена відносно невелика кількість учнів, які навчалися за допомогою автентичних матеріалів протягом короткого періоду часу. Комплексне дослідження цієї проблеми вимагає здійснення довготривалого експерименту, залучення більшої кількості учасників в процес навчання на ширшій географічній території, що відкриває перспективи для подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова Л. Г. Лінгвокраєзнавчий аспект вивчення іноземних мов у старшій школі. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1. С. 164–169.
2. Бакум З. П., Пальчикова О. О., Костюк С. С. Навчання іноземних мов: крос-культурний підхід : монографія. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2019. 288 с.
3. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика / ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Біла В. М., Дерев'янка С. А. Формування соціокультурної компетенції учнів середньої і старшої школи засобами англійської мови. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 3. С. 192–198.
5. Бондар Т. І. Генеза поняття "Соціокультурна компетентність". *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Т. 1, № 71. С. 24–30.
6. Борщовецька В. Д., Ігнатенко В. Д. Основи методики навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах : навч. посіб. Біла Церква : БНАУ, 2018. 158 с.
7. Бронетко І. А. Аутентичні матеріали як засіб формування лінгвосоціокультурної компетенції учнів старших класів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологічна»*. 2015. № 52. С. 48–50.
8. Гарлицька Т. С. Психологічні та психолінгвістичні чинники вдосконалення міжкультурної компетентності в процесі навчання англійської мови у профільній школі. *Сучасні тенденції методики навчання: мовно-літературна царина* / ред. З. П. Бакум. Кривий Ріг, 2023. С. 135–162.

9. Глушок Л. М. Використання подкастів і блогів у процесі формування професійної компетентності майбутніх вчителів англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2017. С. 100–103.
10. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23–30.
11. Господинчик Т. Використання аудіовізуальних матеріалів як засобу створення іншомовного середовища на уроках іноземної мови. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4. С. 55–58.
12. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей : монографія. Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2007. 424 с.
13. Калінін В. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2005. 20 с.
14. Калініна Л. В., Прокопчук Н. Р. Можливості інтегрованого навчання іноземної мови та культури учнів старшої школи філологічного профілю. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. № 74. С. 50–54.
15. Карпюк О. Д. Англійська мова (10-й рік навчання): підручник для 10-го класу закладів загальної середньої освіти. рівень стандарту. Тернопіль : Астон, 2018. 256 с.
16. Карпюк О. Д. Англійська мова (11-й рік навчання): підручник для 11-го класу закладів загальної середньої освіти. рівень стандарту. Тернопіль : Астон, 2019. 256 с.
17. Коваленко А. О. Формування іншомовної соціокультурної компетентності старшокласників засобами автентичних подкастів. *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи* : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 6

квітня 2023 р. / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, 2023. С. 83-87.

18. Коваленко А. О., Глушок Л. М. Формування соціокультурної компетентності старшокласників у процесі вивчення іноземної мови. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2023. № 1. С. 243–254.

19. Коваленко А. О., Глушок Л. М. Формування соціокультурної компетентності старшокласників засобами автентичних відеоматеріалів. *Сучасні проблеми філології та методології викладання в умовах євроінтеграції* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Хмельницький, 11 трав. 2023 р. Хмельницький, 2023. С. 76–80.

20. Коломійчук І. М. Автентичні матеріали як ефективний засіб забезпечення соціокультурного спрямування процесу навчання іноземної мови. *Вісник університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і Психологія». Педагогічні науки*. 2017. № 13. С. 102–105.

21. Корнева С. Є. Використання прислів'їв для розвитку соціокультурної компетентності учнів на уроках англійської мови. *Вересень*. 2021. № 2. С. 74–83.

22. Курінна Л. В. Теоретичний аналіз сутності терміна «Соціокультурна компетентність». *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2018. № 65. С. 49–55.

23. Литньова Т., Місечко О., Білошицька Т. Сучасні тенденції розвитку цілей шкільної іншомовної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. № 50. С. 339–346.

24. Маркобок Ю. В. Використання автентичних матеріалів для формування комунікативної та соціокультурної компетенції старшокласників на уроках англійської мови. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 1. С. 137–144.

25. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності.

Креативна педагогіка. 2016. № 11. С. 97–108.

26. Місечко О. Є. Міжкультурна парадигма іншомовної освіти: що криється в деталях?. *Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія*. 2018. № 29. С. 62–71.

27. Морська Л. І. Англійська мова (10-й рік навчання): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. профільний рівень. Тернопіль : Астон, 2018. 288 с.

28. Морська Л. І. Англійська мова (11-й рік навчання): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. профільний рівень. Тернопіль : Астон, 2019. 256 с.

29. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. Київ : МОН України, 2017. 72 с.

30. Подосиннікова Г. І., Огієнко Д. С. Методична характеристика англійськомовних автентичних текстів періодичних он-лайн видань як матеріалу для формування компетентності в читанні учнів профільної школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 7. С. 191–208.

31. Потапенко Н. В. Роль соціокультурного аспекту у навчанні англійської мови. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Серія «Філологічні науки». 2020. № 47. С. 63–70.

32. Практичні інструменти формування соціокультурної компетентності учнів в освітньому просторі Черкаського гуманітарно-правового ліцею / В. Г. Гайдук та ін. Черкаси : ЧГПЛ ЧМРЧО, 2020. 122 с.

33. Пристай Г. В. Особливості формування іншомовної соціокультурної компетентності старшокласників. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Т. 3, № 40. С. 163–168.

34. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392 : станом на 1 верес. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-p#Text> (дата звернення: 20.06.2023).

35. Редько В. Г., Полонська Т. К., Басай Н. П. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів : навч.-метод. посіб. Київ : Пед. думка, 2013. 360 с.

36. Рогач Л. В. Навчання культури на уроках іноземної мови. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2022. № 3-4. С. 373–382.

37. Салата І. А., Євтушенко Н. І. Формування мовної особистості учнів на уроках англійської мови у профільній школі в умовах дистанційної освіти. *Сучасні тенденції методики навчання: мовно-літературна царина* : колект. монографія / ред. З. П. Бакум. Кривий Ріг, 2023. С. 97–134.

38. Скворцова І. П. Культурологічне спрямування процесу навчання як основна тенденція оновлення змісту навчання іноземних мов. Баранівка : Баран. гімназія, 2018. 41 с.

39. Солопун Є. В. Соціокультурний аспект викладання англійської мови та його роль у практичній роботі учнів. *Народна освіта*. 2016. № 3. С. 58–62.

40. Ткаченко В. І. Тенденції розвитку шкільної мовної освіти в Україні (1959-2013 рр.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Тернопіль, 2019. 279 с.

41. Холод І. В. Методика викладання англійської мови : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Умань : Візаві, 2018. 165 с.

42. Шевальє С. Б. Сутність та основні підходи до визначення поняття "соціокультурна компетентність". *Scientific Collection «InterConf»* : Матеріали І міжнар. науково-практ. конф., м. Таллінн, 16–18 груд. 2020 р. Таллінн, 2020. С. 656–662.

43. Afriyuninda E., Oktaviani L. The use of english songs to improve english

students' listening skills. *Journal of english language teaching and learning*. 2021. Vol. 2, no. 2. P. 80–85.

44. Akbari O., Razavi A. Using authentic materials in the foreign language classrooms: Teachers' perspectives in EFL classes. *International journal of research studies in education*. 2016. Vol. 5, no. 2. P. 105–116.

45. Albiladi W. S. Exploring the use of written authentic materials in ESL reading classes: benefits and challenges. *English language teaching*. 2019. Vol. 12, no. 1. P. 67–77.

46. Bennett J., Bennett M., Allen W. Culture as the core: perspectives on culture in second language learning. *Developing intercultural competence in the language classroom*. Greenwich, 2003. P. 237–270.

47. Berardo A. The use of authentic materials in the teaching of reading. *The reading matrix*. 2006. Vol. 6, no. 2. P. 60–69.

48. Berecz A. K. Raising cultural awareness through teaching english : doctoral dissertation. Cluj-Napoca, 2013. 205 p.

49. Bérešová J. Authentic materials – enhancing language acquisition and cultural awareness. *Procedia - social and behavioral sciences*. 2015. No. 192. P. 195–204.

50. Breen M. Authenticity in the language classroom. *Applied linguistics*. 1985. No. 6. P. 60–70.

51. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Clevedon : Multilingual Matters, 1997. 124 p.

52. Byram M., Gribkova B., Starkey H. Developing the intercultural dimension in language teaching. Strasbourg : Council of Europe, 2002. 42 p.

53. Chaikovska O., Bakhmat N., Hlushkovetska N. Research on developing sociocultural competence in high school. *Pedagogical education: theory and practice*. 2022. No. 32. P. 342–352.

54. Common European framework of reference for languages: learning,

teaching, assessment. Companion volume with new descriptors. Strasbourg : Council of Europe, 2018. 235 c.

55. Denysova S. P., Kuzmych O. V., Nikolaieva I. A. Die rolle des Landeskundlichen aspekts beim Erlernen einer Fremdsprache. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2022. No. 13(81). P. 184–187.

56. Dmytriieva O. Using podcasts for teaching English (through the example of "English with Oleseya" radio English lessons and podcasts). *Science and education*. 2018. No. 2. P. 161–166.

57. Drlíková D. Sociocultural competence in ESL : Master's Diploma Thesis. Olomouc, 2011. 81 p.

58. Dzhividinska I. Intercultural approaches in language teaching. *Contemporary studies in foreign philology*. 2023. No. 1. P. 219–224.

59. Edrenius R. Authentic materials in listening lessons. Örebro : Örebro University, 2018. 42 p.

60. Elsulukiyyah A., Aisyah R. Teaching essay writing using authentic materials to improve students' writing performance. *Journal of english educators society*. 2019. Vol. 4, no. 2. P. 79–87.

61. ELT Concourse: authenticity. *ELT Concourse Homepage*. URL: <https://www.eltconcourse.com/training/common/materials/authenticity.html> (date of access: 23.08.2023).

62. Fabian M. Interdisciplinary approach to cross-language and cross-cultural communication studies. *Contemporary studies in foreign philology*. 2019. No. 17. P. 9–16.

63. Freitag-Hild B. Transcultural perspectives in culture pedagogy. *Teaching english as a foreign language: an introduction* / ed. by C. Surkamp, B. Viebrock. Stuttgart, 2018. P. 166–170.

64. Gilmore A. Authentic materials and authenticity in foreign language

learning. *Language teaching*. 2007. No. 2. P. 97–118.

65. Gilmore A. Getting real in the language classroom: Developing Japanese students' communicative competence with authentic materials : doctoral dissertation. Nottingham, 2007. 436 p.

66. Gilmore A. Materials and authenticity in language teaching. *Routledge handbook of english language teacher education*. Oxon, 2019. P. 299–318.

67. Halim A., Mukminatien N., Anugerahwati M. The students' perceptions towards authentic materials for reading and listening activities. *English education journal*. 2018. Vol. 5, no. 2. P. 150–161.

68. Harmer J. How to teach English. Pearson Education Limited, 2007. 288 p.

69. Harmer J. The practice of English Language teaching. 4th ed. Harlow : Pearson Education Limited, 2007. 448 p.

70. IBE glossary of curriculum terminology. Geneva : UNESCO-IBE, 2013. 65 p.

71. Intercultural competence of personality while teaching foreign languages / Z. P. Bakum et al. *Revista espacios*. 2019. Vol. 40, no. 23. P. 24–35.

72. Ivashkevych E., Hudyma O. Psychological ways of the development of intercultural competence of pupils in the field of «foreign language education» (according to the experience of education in foreign countries). *Collection of research papers problems of modern psychology*. 2020. No. 49. P. 84–105.

73. Kovalenko A., Hlushok L. Authentic english video materials as a means of formation of socio-cultural competence of upper secondary school students. *Problems and innovations in science : Abstracts of the LIV International scientific and practical conference, San Francisco, 19–20 June 2023*. San Francisco, 2023. P. 71–75.

74. Kramsch C. From practice to theory and back again. *Context and culture in language teaching and learning*. Clevedon, 2003. P. 4–17.

75. McBride K. Podcasts and second language learning. *Electronic discourse*

in language learning and language teaching. Amsterdam, 2009. P. 153–169.

76. McGrath I. *Materials evaluation and design for language teaching*. 2nd ed. Edinburgh : Edinburgh University Press Ltd, 2016. 345 p.

77. Mishan F. *Designing authenticity into language learning materials*. Bristol : Intellect Ltd, 2005. 330 p.

78. Mohammed A. Authenticity in the language classroom and its effect on ELF learners' language proficiency. *British journal of education*. 2023. Vol. 11, no. 1. P. 78–87.

79. Newton J. M. *Intercultural communicative language teaching: implications for effective teaching and learning*. Wellington : Victoria University of Wellington, 2015. 90 p.

80. Pylaieva T., Leshchinska A. Use of video materials in foreign language classes as a means of forming communicative competence. *Humanities science current issues: interuniversity collection of drohobych ivan franko state pedagogical university young scientists research papers*. 2022. No. 51. P. 661–667.

81. Rao P. S. The effective use of authentic materials in the english language classrooms. *Shanlax international journal of arts science and humanities*. 2019. No. 1. P. 1–8.

82. Rybková V. *The representation of cultures in English textbooks* : Master's Diploma Thesis. Praha, 2018. 123 p.

83. Setyowati L., Sukmawan S. News as authentic materials to improve essay writing in a hybrid learning setting. *Studies in english language and education*. 2021. No. 3. P. 1194–1208.

84. Setyowati L., Sukmawan S., El-Sulukiyyah A. The effect of literature as authentic materials for writing essays in A blended learning setting. *KnE social sciences*. 2021. No. 1. P. 195–208.

85. Sukmawan S., Setyowati L., El-Sulukiyyah A. The effect of authentic materials on writing performance across different levels of proficiency. *International*

journal of language education. 2021. Vol. 5, no. 1. P. 515–527.

86. Sun L. Culture teaching in foreign language teaching. *Theory and practice in language studies*. 2013. Vol. 3, no. 2. P. 371–375.

87. Tomalin B. Making culture happen in the English language classroom. *British Council*. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/inclusive-practices/articles/making-culture-happen-english> (date of access: 23.08.2023).

88. Turabay G., Kamidenova K. Intercultural communicative competence and its actuality among nations. *Scientific Collection «InterConf»* : Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference, Washington, 26–28 November 2020. Washington, 2020. P. 312–318.

89. Working with the text during lessons of the philology cycle as the main method of forming socio-cultural competence / I. Lebed et al. *Scientific journal of M.P. Dragomanov National Pedagogical University. Series 5. Pedagogical sciences: realities and perspectives*. 2022. No. 89. P. 97–101.

ДОДАТКИ**Додаток А****Шкала культурної сенситивності М. Дж. Беннета**

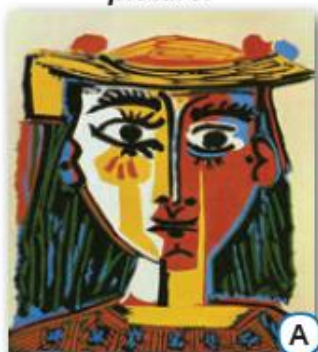
МУЛЬТИКУЛЬТУРНИЙ СВІТОГЛЯД	↑	Інтеграція
		Адаптація
		Прийняття
ЕТНОЦЕНТРИЧНИЙ СВІТОГЛЯД	↑	Мінімізація
		Захист
		Відсторонення

Додаток Б

Приклад використання візуальної автентичності у вітчизняному НМК з
англійської мови для непрофільного рівня навчання

- 4** a) Look at the pictures and say which of the words in the box you would use to describe each picture.

attractive, ugly, interesting,
beautiful, silly, meaningless

A
Woman's Head with Sombrero (1962).
By Pablo Picasso

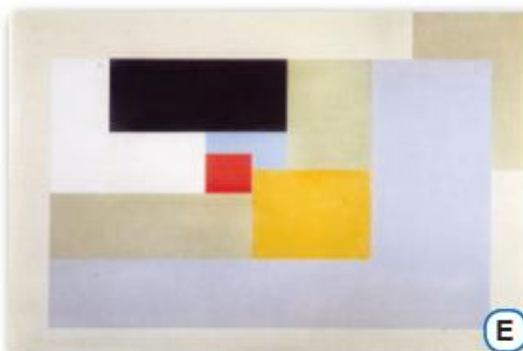
B
Circus Girl (1939).
By Georges Rouault

C
Icarus (1947).
By Henri Matisse

D
Landscape by the Sea (1914).
By August Macke

E
Painting (1937). By Ben Nicholson

b) Think and say.

- Which of the above pictures would you put on walls in your flat?
- Which of the pictures do you like the best? Why?
- What's the most striking thing about it?
- What does it make you think of?

F
Street Scene (1935). By L.S. Lowry

Додаток В

Приклади автентичних завдань у вітчизняних НМК з англійської мови для профільного рівня навчання

WRITING SKILL BUILDER

FOOD AND DRINKS. EATING HABITS

Dear Readers,
I think she just eats candy and chips because I find the wrappers in her bag. but she says she hates vegetables and refuses to eat it. What can I do?
Yours sincerely, Tina Carter

4. Read the recipe for Ukrainian borshch. Then make up your own recipe of some Ukrainian national dish and write it in your exercise book.

Wash beets. Cut off tops and tails. Cook beets with skin in just enough water to cover for about 15-20 minutes; let cool. Save the red water. Peel skins; shred beets and put aside for later.

Shred 1/2 head cabbage, 4 carrots, 1 large onion, 2 cloves garlic, and celery in food processor. Bring 8 cups water to boil, adding 8 bouillon cubes. Stir until dissolved.

Add shredded vegetables (except beets) and cook about 1/2 hour. Now add beets and red water. Add some lemon juice, gradually, to taste. Also add salt and pepper to taste.

Wash fresh bunch of dill, shred and put into borshch. Enjoy. Tastes even better next day. Heat but do not bring to boil.

UNIT
3

4. Match the names with the photos. Say what you know about the people in the photos and their scientific discoveries. Prepare a factfile on one of them. You may use the Internet resources listed below. Say what other Ukrainians in science you know and mention their scientific achievements.

1. Maryna Viazovska.	2. Nataliya Polonska-Vasylenko.
3. Oleksandr Bohomolets.	4. Yurii Kondratiuk.
5. Illia Mechnikov.	6. Mykola Amosov.
7. Borys Paton.	8. Ihor Sikorskyi.
9. Serhii Koroliov.	

a)

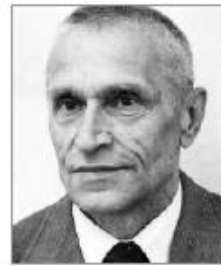
b)

c)

d)

e)

f)

g)

h)

i)

Додаток Д

Форма констатувального тестування

How much do you know about the culture of English-speaking countries?

Зірочка (*) указує, що запитання обов'язкове

1. Which of these flags is the flag of **NEW ZELAND**? *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

A

B

C

D

2. When did **the USA** become independent? *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

1776

1777

1778

1779

3. The English language has approximately _____ million native speakers worldwide.

* 1 бал

Виберіть лише один варіант.

300

400

500

700

4. Which part of the UK is called *the land of songs*? *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

England

Scotland

Wales

Northern Ireland

PART 2. Rules of behaviour in English-speaking countries

5. How would you understand this expression? *

1 бал

*“Jump the queue in the UK,
and you’ll have the worst day”.*

Виберіть лише один варіант.

- You mustn`t leave one queue and move to another in the UK.
- You may leave one queue and move to another any time you want.
- You may leave one queue and join another if you are in a hurry.
- You may only push in your line, but God forbid if you jump into another line!

6. What is the policy on mobile phone use in most **British** schools? *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- You may only use your phone during a break.
- You may only use your phone during a break and in a designated area.
- You may use your smartphone anywhere and anytime.
- It is forbidden to bring smartphones to school.

7. Many **Americans** _____ when passing strangers on the street as a simple gesture of goodwill. *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- smile or nod
- stare
- grimace
- turn away

8. **Americans** are mostly _____ in their communication. *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- humorous
- sarcastic
- selfish
- direct

9. If you don't give any feedback while communicating with **Americans**, they will consider you a(an) _____ person.

* 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- dull
- impolite
- frightened
- friendly

PART 3. Rules of communication in English-speaking countries

10. Who can be called a *Mister*? *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- Only a married man
- Only an unmarried man
- Only a young man
- a man, regardless of his marital status

11. The adjective "Pretty" is only used for *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- girls
- boys
- both
- any adult person

12. Which one of the following phrases should be used when writing a **formal letter** in English? * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- I would like to inform you about...
- I'd like to inform you about...
- I want to tell you about ...
- I want to inform you about ...

13. What is the best way to answer the question "How are you?" in English-speaking countries if you are not feeling too well. * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- I am fine. Thank you!
- You don't want to know!
- Don't ask me today!
- Just the usual, what about you?
- Інше: _____

14. Someone told you that the food you made was *out of this world*. That means he/she _____.

* 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- criticizes how you cook
- praises your cooking skills
- gives advice how to cook
- thinks your dish isn't delicious, but doesn't want to offend you.

PART 4. Ukraine and English-speaking world

15. Who of these Hollywood stars has Ukrainian roots? *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- Jim Carrey
- Morgan Freeman
- Angelina Jolie
- Steven Spielberg

16. Before the Russian aggression, most British people considered Ukrainian culture to be part of Russian culture.

* 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- True
- False

17. For most British, Ukraine is associated with corruption. *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- True
- False

18. Hundreds of tourists from **the UK, the USA** and **Canada** visit the Carpathians every year. * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

True

False

19. **The United Kingdom** and **the United States** filmed a short series about the Chernobyl disaster in 2019. * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

True

False

PART 5. How would you feel if...

ЧАСТИНА 5. Як ти почуватимешся, якщо ...

20. A Nigerian student of Ternopil Medical University has asked you to explain * 1 бал to her the way to the nearest chemist's. Your actions:

Виберіть лише один варіант.

I would fluently explain to her how to get to the chemist's.

I would explain it with some hesitation.

I would use "Google Translator".

I would ignore her.

Інше: _____

21. Your school has organized weekly meetings with a native speaker volunteer. What would you do? * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- I would attend all the classes of a native speaker and take an active part in discussions.
- I would attend all the classes, but I'd speak with some hesitation.
- I would attend all the classes, but I wouldn't take part in discussions.
- I wouldn't attend these classes at all. I'm afraid of foreigners!
- Інше: _____

22. This year, a Muslim girl became your classmate. She wears a long dress and always covers her head. She also prays during breaks and refuses to go dancing. How would you react to her behaviour? * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- I would communicate with her as with everyone else, regardless of her religious beliefs.
- I would try to be careful while communicating with her.
- I would have made a laughing stock of her.
- I would ignore her.
- Інше: _____

23. The other side of the coin: you have to live and study in an English-speaking country. You barely know the language, and it is very difficult for you to get used to the local life. You are the only Ukrainian in your class. How would you feel among native speakers? * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- I would study English on my own and minimize contacts with others for a while.
- I would immediately try to make friends.
- I would feel alone.
- I would be extremely confused.
- Інше: _____

24. If you were to move to another country, where would you choose to live? * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- a big multicultural city
- a suburban area
- a remote village
- only in a diaspora
- Інше: _____

25. If you have ever been to an English-speaking country, please write a few sentences about your experience. I would really appreciate your feedback. :) 1 бал

Додаток Ж

**Система уроків з розвитку соціокультурної компетентності
старшокласників засобами автентичних матеріалів**

Lesson plan №1	
Grade	10
Level	B2
Date	18.09.2023
Unit/Module	A series of experimental lessons on the development of socio-cultural competence of upper secondary school students
Session	1
Topic	First time in the UK
Objectives	By the end of the session students will be able to: <ul style="list-style-type: none"> - discuss the manners of behaviour in a foreign country; - to write a letter of advice.
Time	45 minutes
Material and equipment	Laptop, projector, handouts (online).

Procedure	Activity	Purpose/rationale	Time
Introduction	Greeting	To make the pleasant atmosphere in the classroom.	3 min.
Stage 1 Checking the homework	Students discuss the questions of the quiz « <i>How much do you know about the culture of English-speaking countries?</i> » they completed in Google Forms as a homework: https://forms.gle/BGkndCHRe7o6EgBm8 .	- To improve students speaking skills and fluency; - To develop students confidence.	7 min.
Stage 2 Presenting the new material	<i>English-speaking countries</i> English-speaking countries are nations where English is either the official language or one of the primary languages spoken by the majority of the population. These countries have a rich cultural and historical connection to the English language. The biggest of them are: 1. United States: <ul style="list-style-type: none"> • Capital: Washington, D.C. • Population: Approximately 331 million people. • English is the de facto national language, but it has no official language at the federal level. 	To introduce the students to the topic.	10 min.

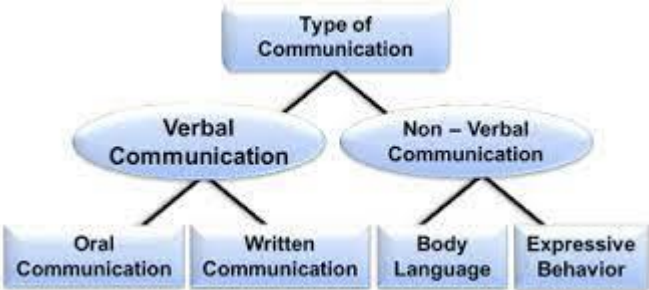
	<p>2. United Kingdom:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capital: London. • Population: Approximately 68 million people. • English is the official language. <p>3. Canada:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capital: Ottawa. • Population: Approximately 38 million people. • Canada has two official languages, English and French. <p>4. Australia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capital: Canberra. • Population: Approximately 26 million people. • English is the official language. <p>5. New Zealand:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capital: Wellington. • Population: Approximately 5 million people. • English is the official language. <p>6. Ireland:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capital: Dublin. • Population: Approximately 4.9 million people. • English is one of the official languages alongside Irish (Gaeilge). <p>7. South Africa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capital: Pretoria (administrative), Bloemfontein (judicial), and Cape Town (legislative). • Population: Approximately 59 million people. • English is one of the official languages, along with Afrikaans, Zulu, Xhosa, and others. <p>8. India:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capital: New Delhi. • Population: Approximately 1.3 billion people. 		
--	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> English is one of the official languages and widely used for communication, alongside Hindi and numerous regional languages. <p style="text-align: center;">Questions to discuss</p> <ol style="list-style-type: none"> Which English-speaking country is the biggest? What other English-speaking countries do you know? How many native English speakers are there in the world? 		
Stage 3 Listening & Speaking	<p>Watch the video about 10 things you can't do in the UK and complete the tasks: https://www.youtube.com/watch?v=ALK1t631UeM</p> <p>Ex. 1. Decide whether these statements are <i>true</i> or <i>false</i>.</p> <ol style="list-style-type: none"> The full official name of the UK is The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. The British tend to complain about their problems all the time. When using an elevator in the UK, you have to stand on the left side. You have to wait patiently for your turn. The British highly appreciate gratitude. It's OK to hug a stranger in the UK. The British don't like to be asked if they have ever seen a member of the royal family in person. You may refuse a cup of tea when visiting someone. Religion and politics can be discussed with strangers in the UK. You should avoid eye contact with strangers. <p>Ex. 2. Discussion: <i>Which of the rules mentioned in the video seemed most surprising to you, and why?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - to listen for detail; - to develop dialogical speaking skills; - to develop socio-cultural competence. 	15 min.
Stage 4 Writing	<p>Teacher reminds them of the basic rules for writing an email of advice emphasising the main features of the structure of this type of writing and its lexical and grammatical content. Students should follow the structure: introduction (reason for writing) – main body (giving advice) – conclusion (hoping to see the friend soon, wishes).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - to prepare for writing task. 	7 min.

Homework	<p>Your English friend is going to visit you next month. Write an email to him/her about how to behave appropriately in Ukrainian culture.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Explain the reason for writing.</i> • <i>Give advice on what is considered appropriate and inappropriate to do in Ukraine.</i> • <i>Express your desire to see your friend as soon as possible.</i> <p>Write an email of 120-150 words. Start it in an appropriate way. Send it to the address: andru_kov1999@gmail.com.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - to give advice in written form; - to develop socio-cultural competence. 	3 min.
-----------------	--	--	--------

Lesson plan №2	
Grade	10
Level	B2
Date	21.09.2023
Unit/Module	A series of experimental lessons on the development of socio-cultural competence of upper secondary school students
Session	2
Topic	<i>First time in the USA</i>
Objectives	By the end of the lesson students will be able to: <ul style="list-style-type: none"> - Talk about American culture; - Match headings with passages; - Apply new phrases in spoken language.
Time	45 minutes
Material and equipment	Handouts, laptop, projector, digital scheme

Procedure	Activity	Purpose	Time
Introduction	Greeting	Make the pleasant atmosphere in the classroom.	2 min
Stage 1 Warming up	<p>Listen to Lana Del Rey's song "<i>Looking for America</i>"</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=em1pHFTvK1s</p> <p>Took a trip to <i>San Francisco</i> All our friends said we would jive Didn't work, so I left for <i>Fresno</i> It was quite a scenic drive Pulled over to watch the children in the park <i>We used to only worry for them after dark.</i></p> <p>I'm still looking for my own version of America One <i>without the gun</i>, where the flag can freely fly <i>No bombs in the sky</i>, only fireworks when you and I collide It's just a dream I had in mind (3 times).</p> <p>I flew back to <i>New York City</i> Missed that <i>Hudson River</i> line Took a train up to <i>Lake Placid</i> That's another place and time, where</p>	To introduce students to the topic; To improve students speaking skills and fluency.	5 min

	<p>I used to go to drive-ins and listen to the blues So many things that I think twice about before I do, no.</p> <p>I'm still looking for my own version of America <i>One without the gun</i>, where the flag can freely fly <i>No bombs in the sky</i>, only fireworks when you and I collide It's just a dream I had in mind (4 times).</p> <p>1. What place names are mentioned in the song? Do you know anything about them? 2. What are the singer's concerns?</p>		
Stage 2 Pre-reading	<p>Study the scheme. Explain the difference between verbal and nonverbal communication.</p> <pre> graph TD A[Type of Communication] --> B[Verbal Communication] A --> C[Non-Verbal Communication] B --> D[Oral Communication] B --> E[Written Communication] C --> F[Body Language] C --> G[Expressive Behavior] </pre>	To prepare students to the reading task.	5 min
Stage 3 Reading	<p>Students are given three different handouts to work on in pairs (see appendix):</p> <p>Handout 1 – <i>Verbal Communication in American Culture</i>; Handout 2 – <i>Nonverbal communication in the USA</i>; Handout 3 – <i>Etiquette in American culture</i>.</p> <p>The main task is to match the headings with the appropriate paragraphs.</p>	To develop reading skills; To develop speaking skills; To develop sociocultural competence; To enrich students' vocabulary.	10 min
Stage 4 Speaking	<p>Checking answers.</p> <p>The students are divided into three large groups according to the handouts they have been given. Each group should present their information to the other two groups. It is important that the group members share the information so that each member can talk about a different aspect of American culture (i.e., one student tells about eye contact, another presents physical contact, the third tells about modesty, etc.).</p>	To check understanding; To develop sociocultural competence; To improve students speaking skills and fluency.	7 min

Stage 5 Writing	<p>Based on the material they have read, each group draws up a short set of rules about what is acceptable and what is not acceptable in American culture. The assignment is to be done in written form.</p> <p>After that, the groups present their lists to the class.</p>	<p>To develop students' writing skills;</p> <p>To consolidate the material.</p>	<p>10 min</p>
Follow up and homework	<p>At the end of the lesson, I ask students some questions to clarify their understanding of the material:</p> <p><i>1. What do these phrases mean: get to the point, showing off success, small talk, picky eater, nod to acknowledge sb`s presence, to face, back off?</i></p> <p><i>2. What is the difference between communication in British and American cultures?</i></p> <p>For homework, students are to watch the video to find out what European youth think are the weirdest things about the United States:</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=MNswVTYt4ew</p>	<p>To check understanding;</p> <p>To develop listening skills.</p>	<p>6 min</p>

Lesson plan №3	
Grade	10
Level	B2
Date	25.09.2023
Unit/Module	A series of experimental lessons on the development of socio-cultural competence of upper secondary school students
Session	3
Topic	<i>Ukraine and English-speaking world</i>
Objectives	By the end of the lesson students will be able to: <ul style="list-style-type: none"> - match people`s names with their descriptions; - discuss the place of Ukrainian nation in the modern world; - analyse the information about intercultural exchange between Ukraine and English-speaking countries.
Time	45 minutes
Material and equipment	Handouts, laptop, projector.

Procedure	Activity	Purpose	Time
Introduction	Greeting	Make the pleasant atmosphere in the classroom.	2 min
Stage 1 Warming up	<p><i>Listen to an excerpt from Lord Byron's poem "Mazeppa".</i></p> <p><i>What qualities does the author give to the legendary Ukrainian hetman?</i></p> <p>...Among the rest Mazeppa made His pillow in an old Oak's shade, Himself as rough and scarce less old – The Ukraine's Hetman, calm and bold. But first, outspent with this long course, The Cossack Prince rubbed down his horse, And made for him a leafy bed, And smoothed his fetlocks and his mane, And slacked his girth, and stripped his rein, And joyed to hear how well he fed...</p> <p>Answer: <i>He is calm, bold, and caring.</i></p>	To introduce students to the topic.	3 min
Stage 2 Reading	<p>Students are given handouts to work on in pairs (see appendix):</p> <p>The main task is to match the photos with the appropriate descriptions of famous people.</p> <p>T: <i>What do you know about these celebrities? Can you name any other famous people with Ukrainian roots?</i></p>	<p>To develop reading skills;</p> <p>To develop speaking skills.</p>	7 min

<p>Stage 3 Listening and speaking</p>	<p><i>T: Of course, with so many celebrities with Ukrainian roots in Hollywood, there is no surprise that the movies they have starred in or directed often mention our country. What you are about to see is just a small selection of episodes that I have collected for you:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Transporter 3 (2008) https://www.youtube.com/watch?v=64hqMUo4ROY 2. House M.D. (2004-2011) https://www.youtube.com/watch?v=Xf6L1Zts1zk 3. The Simpsons (Season 23, Episode 1, 2011) https://www.youtube.com/watch?v=FX5DhPeT12E 4. Home Alone (1990) https://www.youtube.com/watch?v=5Bjh3m9bpZA 5. War of the Worlds (2005) https://www.youtube.com/watch?v=1p2fDz6mw88&t=4s 6. Chernobyl (2019) https://www.youtube.com/watch?v=DZokZvquHRg <p>a) From the fragments shown, identify the positive and negative contexts in which Ukraine is mentioned.</p> <p>b) In groups, study the comments to these video fragments. How has the perception of Ukraine by foreigners changed from the mid-noughties to 2014, from 2014 to 2022, and from February 24, 2022? Present your findings.</p>	<p>To develop listening skills; To improve speaking skills and fluency; To encourage group work; To develop sociocultural competence.</p>	<p>20 min</p>
<p>Stage 4 Writing</p>	<p>Check the restaurant's website: https://veselka.com/ Choose any question you like, find the information, and try to answer in written form:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Who founded this Ukrainian restaurant in New York and when? 2. What movies were filmed here? 3. Is the food served in the restaurant different from typical Ukrainian cuisine? If so, how does it differ? 4. Study the menu. What dish would you like to try right now and why? 	<p>To develop writing skills; To develop reading skills; To develop sociocultural competence.</p>	<p>10 min</p>
<p>Homework</p>	<p>For homework, students are to listen a five-minute podcast from NPR-Radio about how the USA supports Ukraine during the full-scale invasion. Students have to identify the attitude of American politicians and American citizens</p>	<p>To encourage extensive listening.</p>	<p>3 min</p>

towards the war in Ukraine, based on the information they have heard:

<https://www.npr.org/2023/09/13/1196977676/are-rural-americans-turning-against-us-support-of-ukraine>

APPENDIX

Famous people with Ukrainian roots

Match the photos of famous people with their descriptions.

- 1) _____ was born in Chernivtsi, which at the time was under the Soviet Union. She was 7 years old when her Jewish family moved to Los Angeles, California.
- 2) _____ was born in Los Angeles. He also has German and Italian roots, but his maternal grandmother, Yelena Smirnova, was a native of Odessa, Ukraine.
- 3) _____ was born in New York. He's of Italian and Ukrainian descent. His maternal side of the family comes from Odessa.
- 4) Milica Bogdanovna Jovovich known by her stage name 4) _____ was born in Kiev, Ukrainian SSR. Her family left the Soviet Union when she was five years old and moved to London.
- 5) _____ is best known for playing Spock in the Star Trek franchise. His parents were Ukrainian Jews from the city of Iziaslav who had fled the country separately in the 1920s.
- Filmmaker 6) _____ was born in the US, his paternal grandparents were Jews from Ukraine.
- 7) _____ was born in the United States but her parents are Ukrainians. She was raised in an insular Ukrainian-American community and didn't speak English till she was six.

A. Leonardo DiCaprio

B. Steven Spielberg

C. Leonard Nimoy

D. Milla Jovovich

E. Mila Kunis

F. Vera Farmiga

G. Sylvester Stallone

Додаток 3

Форма контрольного тестування

Culture of English-speaking world

Зірочка (*) указує, що запитання обов'язкове

---

1. South Africa has ____ capital(s). *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- no
- one
- two
- three

2. The official name of the UK is *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- The United Kingdom
- The United Kingdom of Great Britain
- The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
- The United Kingdom of England

3. When did **India** become independent? *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- 1947
- 1949
- 1950
- 1954

4. As of 2020, there were ____ sovereign states where English was an official language. * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- 38
- 48
- 58
- 68

5. The population of the USA is approximately ____ million people. * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- 340
- 460
- 130
- 200

PART 2. Typical behaviour of native English speakers

6. The British mostly avoid eye contact with strangers, while the Americans appreciate it. * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- True
- False

7. Punctuality is highly appreciated in English-speaking countries. * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- True
- False

8. Close physical contact between non-relatives (e.g. hugging and kissing) is considered normal in most English-speaking countries. * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

True

False

9. In the USA people tend to open the gift in front of the giver. * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

True

False

10. Asking about salary, wealth, health etc. is considered normal in most English-speaking countries. * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

True

False

PART 3. (Mis)understanding during communication

11. Who can be called a *Misis*? * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

a woman, regardless of her marital status

Only a young woman

Only an unmarried woman

Only a married woman

12. The adjective "*Handsome*" is only used for *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- men
- women
- children
- any adult person

13. Which one of the following phrases should be used when writing an **informal letter** in English?

* 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- I would like to inform you about...
- I'd like to inform you about...
- I want to tell you about ...
- I want to inform you about ...

14. Choose the correct sentence *

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- The picture is hanging on the wall.
- The picture hangs on the wall.
- There is a picture on the wall.
- All sentences above are correct.

15. Someone says you are *big-headed*. What does he/she mean? * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- You are so clever
- You are arrogant
- You are reasonable
- You are cool

PART 4. Ukraine and English-speaking world

16. Who of these Hollywood stars was born in Ukraine? * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- Steven Spielberg
- Mila Kunis
- Sylvester Stallone
- Leonardo DiCaprio

17. The world-known Ukrainian restaurant in the centre of New York is called * 1 бал

_____.

Виберіть лише один варіант.

- Veselka
- Verba
- Kalyna
- Tryzub

18. Poem "Mazeppa" was written by the British author _____.*

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- Percy Bysshe Shelley
- Mary Shelley
- Mary Wollstonecraft
- Lord Byron

19. "**Carol of the Bells**" is a well-known Christmas carol which was originally written by _____.*

1 бал

Виберіть лише один варіант.

- Artem Vedel
- Mykola Lysenko
- Mykola Leontovych
- Mykhailo Verbytskyi

20. In which part of the famous Hollywood blockbuster **Transporter** was the following phrase sounded: "*I'm Ukrainian, not Russian, we're different people "here and here"!*" ?

* 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- 1st
- 2nd
- 3rd
- 4th

PART 5. How would you feel if...

21. A foreigner suddenly approaches you and asks you something. Your actions: * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- I would speak fluently with him.
- I would try to say everything I know in English to pretend that I know the language.
- I would use "Google Translator".
- I would ignore him
- Інше: _____

22. You are in the USA. What would you do when you see passers-by? * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- smile or nod
- start talking to them
- just ignore them
- stare at them
- Інше: _____

23. You are in one of the crowded places in London. One of the locals makes a remark to you. How would you react? * 1 бал

Виберіть лише один варіант.

- I would apologise and try to correct my mistake.
- I would say sorry but go to another place.
- I wouldn't say sorry and would argue my point instead.
- I will not apologise and continue what I was doing before.

24. You have recently met a young person from the UK. What topics would you like to discuss with him/her? * 1 бал

Виберіть усе, що підходить.

- Sport
- Fashion
- Material life
- Health
- Entertainment
- Books
- Studying
- Politics
- Religion
- Family life
- Weather
- Інше: _____

25. To what extent are you ready to live abroad? Rate yourself on a scale from 1 to 5. * 1 бал

(1 - I'm not ready at all; 5 - I'm absolutely ready).

Виберіть лише один варіант.

- 5
- 4
- 3
- 2
- 1

Виконав магістрант
2 курсу групи МФА-61
17 листопада 2023 р.

Підпис

Алла ІВАНЕНКО
(Ім'я та прізвище)

Робота допущена до захисту:
в.о.завідувача кафедри
к.пед.н., доцент
29 листопада 2023 р.

Підпис

Тетяна СЕВЕРІНА
(Ім'я та прізвище)